

E-ISSN 2149-634X

İİD

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

CİLT 4
SAYI 1
BAHAR 2017

Sahibi <i>Proprietor</i>	Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi adına sahibi Dekan Prof. Dr. Filiz Otay Demir	Sayfa Düzeni ve Tasarımı <i>Page Setting and Design</i>	Ar. Gör. Nesrin Yazar
Editör Kurulu Başkanı <i>Editor in Chief</i>	Prof. Dr. Gül Batuş	Teknik Destek <i>Technical Assistance</i>	Ar. Gör. Engin Tire
Editör Kurulu <i>Editorial Board</i>	Prof. Dr. Şahin Karasar Prof. Dr. Zafer Kesebir Prof. Dr. Selahattin Yıldız Prof. Dr. İsmail Kaya	Yazışma Adresi <i>Correspondence Address</i>	Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Marmara Eğitim Köyü 34857 Maltepe/İstanbul
Editör <i>Editor</i>	Yrd. Doç. Dr. Burcu Akkaya Telci	E-Posta <i>E-Mail</i>	iletisimdergisi@maltepe.edu.tr
Editör Yardımcıları <i>Assistant Editors</i>	Ar. Gör. Engin Tire Ar. Gör. Nesrin Yazar Ar. Gör. Pelin Akdoğan	Web Adresi <i>Web Address</i>	iletisimdergi.maltepe.edu.tr
Kapak ve Logo Tasarımı <i>Cover and Logo Design</i>	Uzm. Ertürk Buluç		

Hakem Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Tolungüç (Başkent Üniv.)
Prof. Dr. Arzu Kihdir (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Ayla Okay (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Aysel Aziz (Yeni Yüzyıl Üniv.)
Prof. Dr. Cem Pekman (Kocaeli Üniv.)
Prof. Dr. Çiler Dursun (Ankara Üniv.)
Prof. Dr. Dilruba Çatalbaş Ürper (Galatasaray Üniv.)
Prof. Dr. Fatoş Adıloğlu (Bahçeşehir Üniv.)
Prof. Dr. Filiz Balta Peltekoğlu (Marmara Üniv.)
Prof. Dr. Melda Cinman (Marmara Üniv.)
Prof. Dr. Mete Çamdereli (İstanbul Ticaret Üniv.)
Prof. Dr. Mutlu Binark (Hacettepe Üniv.)
Prof. Dr. Neşe Kars (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Nilüfer Timisi (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Nurdoğan Rigel (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Peyami Çelikcan (İstanbul Şehir Üniv.)
Prof. Dr. Simten Gündeş
Prof. Dr. Suat Gezin (İstanbul Üniv.)

Prof. Dr. Süleyman İrvan (Üsküdar Üniv.)
Prof. Dr. Ümit Atabek (Yaşar Üniv.)
Prof. Dr. Yalçın Demir (Anadolu Üniv.)
Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu (Galatasaray Üniv.)
Doç. Dr. Cenk Demirkıran (Beykent Üniv.)
Doç. Dr. Defne Özonur (Yeditepe Üniv.)
Doç. Dr. Gürdal Ülger (Maltepe Üniv.)
Doç. Dr. Nazan Haydari Pakkan (Bilgi Üniv.)
Doç. Dr. Özlem Oğuzhan (Sakarya Üniv.)
Doç. Dr. Selva Ersöz Karakulakoğlu (İstanbul Şehir Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Aygül Ernek Alan (Maltepe Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Erman Yüce (Maltepe Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Ezgi Eyüboğlu (Maltepe Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Gülçin Çakıcı Öztürk (Maltepe Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Hakan Aytekin (Maltepe Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Övünç Meriç (Maltepe Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Özge Uğurlu (Üsküdar Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Salvatore Scifo (Bournemouth Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Serhat Yetimova (Maltepe Üniv.)

İÇİNDEKİLER

Devrim Deniz EROL	Türkiye’deki Savaş Foto Muhabirlerinin Mesleklerine İlişkin Görüşleri <i>The Perspectives of the War Photojournalists on Their Professions in Turkey</i>	3-28
Tolga ŞAHİN	Kocaeli Yerel Gazetelerinde Yayınlanan Haberlerin Analizi <i>An Analysis on Local Press News in Kocaeli</i>	29-52
Gökmen KANTAR	TBMM Açılış Konuşmalarında Politik Dil Kullanımı: Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül’ün Siyasal Söylemlerinin İçerik Analizi <i>Using Political Language in Opening Speeches of the Grand National Assembly of Turkey: Content Analysis of Political Discourses of Ahmet Necdet Sezer and Abdullah Gül</i>	53-80

Türkiye’deki Savaş Foto Muhabirlerinin Mesleklerine İlişkin Görüşleri

Dr. Devrim Deniz EROL

Yardımcı Doçent
Anadolu Üniversitesi
İletişim Bilimleri Fakültesi
Basın ve Yayın Bölümü
devrimde@anadolu.edu.tr

Özet

Türkiye’de foto muhabirliği, Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamıştır. 1990’lı yıllardan itibaren ise foto muhabirleri savaş ortamlarında yoğun olarak yer almaya başlamıştır. Çalışma Türkiye’deki savaş foto muhabirlerinin mesleklerine yönelik bakış açılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada, yargısal ve kartopu örnekleme alınarak seçilen 10 savaş foto muhabiri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada foto muhabirlerinin savaş foto muhabirliğine ilişkin tanımları ve yorumları; çalışma alanlarına yönelik tanımlamaları; savaşlarda karşılaşılan sorunlar, savaşın etkileri ve foto muhabirliği etiğine yönelik görüşlerini içeren bulgular elde edilmiştir. Söz konusu bulgular çalışmanın sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Foto muhabirliği, savaş foto muhabirliği, savaş foto muhabiri, savaş, foto muhabirliğinde etik.

•••••

Makale geliş tarihi: 06.03.2017 • Makale kabul tarihi: 01.05.2017
Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 3-28

The Perspectives of the War Photojournalists on Their Professions in Turkey

Devrim Deniz EROL, Ph.D

Assistant Professor
Anadolu University
Faculty of Communication Sciences
Department of Journalism
devrimde@anadolu.edu.tr

Abstract

Photojournalism in Turkey started in the period of Ottoman Empire. From 1990's, photojournalists began to take an active part in the battlefields. The study aims to reveal the perspectives of the war photojournalists in Turkey on their professions. For this purpose, semi-structured interviews were conducted with 10 war photographers selected by judgmental and snowball sampling. In the study, findings were obtained that photojournalists' definitions and comments on war photography; definitions for work areas; problems in wars, the effects of the war, and ethics of photojournalism in the wars. The findings were evaluated in the conclusion of the study.

Keywords: Photojournalism, war photography, war photographer, war, ethics of photojournalism.

•••••

Article arrival date: 06.03.2017 • Article acceptance date: 01.05.2017

Maltepe University Journal of Faculty of Communication • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 3-28

Giriş

Foto muhabirliği, fotoğraflarla yapılan habercilik işidir. Savaş foto muhabirliği ise yüksek risk içeren savaş ve çatışma bölgelerinde gerçekleştirilen foto muhabirliği olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla savaş foto muhabirliği, diğer foto muhabirliği türlerinden ayrı bir uzmanlaşmayı gerektirmekte; bu anlamda da foto muhabirliği mesleğinin bir alt dalı olarak tanımlanabilmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savaş foto muhabirleri, dünya üzerinde yaşanan savaşların fotoğrafik belgelerini üretmektedirler. Bu açıdan savaş foto muhabirliği, foto muhabirlerinin gerek mesleki gerekse insani anlamda sorumluluk yüklendiği bir meslektir. Üretilen fotoğrafların propaganda unsuru olarak kullanılması, manipülasyona uğratılması, sansür, oto sansür gibi etik dışı olguların sonuçları, savaş söz konusu olduğunda daha büyük olabilmekte; savaşların devam etmesi, tarafların manipüle edilerek birbirlerine yönelik şiddet eylemlerini artırmaları gibi durumlarla karşılaşılabilir. Bunun yanı sıra foto muhabirleri savaş ortamlarındaki sivil ve askerler gibi savaş ortamlarının yarattığı tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Söz konusu çalışma Türkiye'deki foto muhabirlerinin savaş foto muhabirliği mesleğine yönelik bakış açılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada, yargısal ve kartopu örnekleme alınarak seçilen 10 savaş foto muhabiri ile yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tümü, savaş alanlarında ulusal ve uluslararası medya kuruluşları adına foto muhabirliği yapmış olan bu kişiler, şunlardır: Coşkun Aral, Ramazan Öztürk, Selahattin Sevi, Hakan Denker, Vedat Yenerer, Bengüç Özerdem, Ümit Bektaş, Hakan Kumuk, Mürselin Tan ve Abdurrahman Antakyalı. Çalışmada, foto muhabirlerinin savaş foto muhabirliğine ve çalışma alanları olan savaşa ilişkin tanımları ve yorumları, savaşlarda karşılaşılan sorunlar-riskler, mesleğin travmatik etkileri ve savaşlarda foto muhabirliği etiğine ilişkin görüşlerini içeren bulgulara ulaşılmıştır. Söz konusu bulgular çalışmanın sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Savaş Foto Muhabirliği

Savaş foto muhabirliği, yüksek risk içeren savaş ve çatışma bölgelerinde gerçekleştirilen foto muhabirliğidir. Çalışmanın bu bölümünde başlangıcından günümüze

savaş foto muhabirliği mesleği, mesleğin Türkiye'deki durumu, savaş foto muhabirliği mesleğinin riskleri ve mesleğe yönelik etik tartışmalar ele alınmaktadır.

Dünden Bugüne Savaş Foto Muhabirliği

Kırım Savaşı (1853-1856) dünyada savaş foto muhabirliğinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu, İngiltere, Fransa ve Sardunya'nın Rusya'ya cephe aldığı Kırım Savaşı'nı, 1854 yılında ilk kez Rumen bir ressam olan Szathmari fotoğraflamıştır. Ancak Türk ve Rus kamplarına ait 300'den fazla kalotip üreten Szathmari'nin fotoğraflarından geriye çok azı kalmıştır (Amar, 2009:26). Diğer taraftan Fenton, geride Kırım Savaşı'na ilişkin yüzlerce fotoğraf bırakmıştır. İngiliz hükümeti tarafından görevlendirilen Fenton'un fotoğrafları, gerek kendisi gerekse hükümet tarafından, askerlerin ve kamuoyunun moralini düşürmemek adına sansürlenmiştir (Freund, 2007:97-98). Fenton'un fotoğraflarında poz verdikleri anlaşılan "kahraman" İngiliz askerleri, kamp sahneleri ve cephe gerisinin rutin yaşamı gösterilmektedir. Savaşın yıkıcılığından ve çatışmalarından uzak bu fotoğraflardan sadece biri, Fenton'un "Ölümün Gölgesi Vadisi" adını verdiği ve bir vadiye saçılmış gülleleri gösteren fotoğrafı, savaşta yaşanan ölümlerin kavramsal temsiline ilişkindir. Ancak Sontag (2004:5) bu fotoğrafta, Fenton'un çekim yapmadan önce güllelerin yerlerini değiştirmesinden kaynaklanan, çekim öncesi bir manipülasyona dikkat çekmektedir. Dolayısıyla savaş foto muhabirliği açısından günümüzde de hala tartışılmalı olan ordulara entegre olma, taraflılık, sansür, oto sansür ve manipülasyon gibi olguların mesleğin başlangıcıyla yaşıt olduğu söylenebilmektedir.

Kırım Savaşı Fenton'dan sonra James Robertson ve asistanı Felice Beato tarafından fotoğraflanmıştır. Bunun yanı sıra Robertson, 1857'de Sivastapol'un düşüşünü belgelerken, Beato da 1860'da İngiltere, Fransa ve Çin arasında gerçekleşen Afyon Savaşlarını fotoğraflamıştır (Newhall, 1982:88). Robertson ve asistanı 1857'de, İngiliz ordusunun resmi fotoğrafçıları olmuşlardır (Amar, 2009:27). Aubert ise 1860'da Meksika İç Savaşı'nı fotoğraflamıştır (Freund, 2006:98).

Fotoğraf tarihinde, savaş foto muhabirliği açısından önemli olan diğer bir savaş, Amerikan İç Savaşı'dır. Amerikan İç Savaşı, savaşın neden olduğu yıkım ve ölüm olgusunun tarihte ilk kez görsel olarak belgelenmesi açısından önem taşımaktadır. 1861

yılında başlayan savaşı O’Sullivan, iş ortakları Brady ve Gardner’la görüntülemiştir. Söz konusu fotoğrafçılar, hükümete bağlı değil serbest çalışan kişilerdir. Fotoğraflar, yanmış ve yıkıma uğramış savaş alanlarını ve askerlerin ölümünü göstermektedir (Freund, 2006:98). Diğer taraftan Gardner’ın “Eski Bir Keskin Nişancının Evi”(1863) isimli, Gettysburg’de çektiği fotoğrafta ve Brady’nin fotoğraflarında, özellikle çekim öncesi manipülasyon yaptıklarına ilişkin tartışmalar bulunmaktadır (Amar, 2009:29; Lester, 2006:95).

1850 ve 1870’li yıllar boyunca fotoğrafçılar birçok savaş ve çatışmayı fotoğraflamışlardır. Ancak fotoğraf teknolojisindeki yetersizlik, fotoğraflara da yansımış; uzun pozlama gerektiren ve baskı işlemleri kullanışsız olan degorotip, kalotip gibi yöntemler hızlı gelişen çatışmaların kaydedilmesine olanak tanımamıştır. Söz konusu durum 1. Dünya Savaşı’na kadar devam etmiştir. Bu dönemde 35. mm’lik Leica ve Ermanox gibi küçük, kolay taşınabilen kameraların ve daha hızlı, ışığa duyarlı filmlerin ortaya çıkışı, hareketin de kaydedilmesini sağlamıştır (Sontag, 2004:19-20; Gidal, 1973:5).

İspanya İç Savaşı, 1. ve 2. Dünya savaşları, Kore ve Vietnam gibi savaşlar artık tam anlamıyla profesyonelleşmiş olan sayısız savaş foto muhabiri tarafından görüntülenmiştir. Savaşan ülkelerin habercilik ve fotoğraf alanında, propaganda, manüpülasyon vb. yürüttükleri psikolojik savaşları da içeren söz konusu savaşlarda amatör, resmi görevli veya medya/ajans çalışanı olarak birçok fotoğrafçı yer almış, binlerce fotoğraf üretilmiştir (Erol, 2013:86-87).

Vietnam Savaşı, habercilik açısından akreditasyon yönteminin uygulanması ile gündeme gelmiştir. Kökenleri 1861 Amerikan İç Savaşı’na dayanan bu sistemle (Biagi, 2011:255), başka ülkelerdeki medya kuruluşlarında görevli olan ve savaş bölgelerindeki silahlı kuvvetleri takip etmek isteyen gazeteciler, gerekli makamlara başvuruda bulunmakta; başvuruları kabul edilenlerle haber kaynakları arasındaki ilişki de bu şekilde sağlanmaktadır. Diğer taraftan akreditasyonda taraf ülkelerin, kendileri hakkında olumsuz haberler yapacağını düşündükleri belirli medya çalışanlarını akredite etmemeleri söz konusu olabilmektedir.

Habercilik açısından önemli bir gelişmenin yaşandığı bir diğer savaş, 1992 yılında gerçekleşen 1. Körfez Savaşı’dır. Baudrillard (2002:10-11)’ın “savaş hiç yaşanmadı” sözüyle tarihe geçen savaş, bir bölümünü insanların evlerindeki TV’lerden “canlı” olarak

bir gösteriymişçesine izlediği, savaşın bir havai fişek gösterisi gibi sunulduğu “hiper gerçek” bir savaştır. Söz konusu savaşta uygulanan havuz sistemi, savaş alanlarında yapılan haberciliğe belirli sınırlandırmalar getirmiştir. Buna göre, seçilen bir grup gazeteci, dahil oldukları orduya bağlı olarak haberlerini üretebilmekte; ordu tarafından güvenliği ve ulaşımı sağlanan gazetecilerin haber üretim süreçleri de askeri yönetim tarafından kontrol edilmektedir (Zelizer ve Allan, 2010:115). Akreditasyon sisteminde olduğu gibi aslında çok daha önce, 1983 Granada saldırısında ve 1989 Panama krizinde uygulanan havuz sistemi, 1.Körfez Savaşı’ndaki sonuçları açısından literatürde tartışmaya açılmıştır (Roth, 1997:126-127). Bu sistem, 2. Körfez Savaşı’nda iliştilirilmiş gazeteciliğe evrilmiştir. İlk olarak Afganistan Savaşı sırasında görülen bu uygulama (Tokgöz, 2004:80), yine sonuçları açısından 2. Körfez Savaşı sırasında tartışılmıştır.

Orduya iliştilirilmişlik, foto muhabirlerine sistematik olarak belirli sınırlandırmalar getirmektedir. Bu açıdan söz konusu olan, orduyla tam anlamıyla bütünleşen foto muhabirlerinin neyi çekip çekemeyeceklerine ve neyi medya kuruluşlarına gönderip gönderemeyeceklerine tamamen orduların karar vermesi; foto muhabirlerinin de bu durumu temin eden bir sözleşme imzalamalarıdır (Duran, 2011; Erol, 2013:93). Sözleşmenin ihlali, foto muhabirinin söz konusu ülkeyle bir daha sözleşme imzalamamasını, iliştilirilmiş olarak bir daha görev yapamamasını beraberinde getirmektedir. Savaş foto muhabirliği açısından 2. Körfez Savaşı’nda yaşanan bir diğer gelişme ise “cepheden” canlı yayın yapabilmek için gerekli donanımın bulunduğu görüntülü telefonların kullanılmaya başlanmasıdır (Törenli, 2005:175-176). Bu teknolojik gelişme, gazetecilerin savaş alanlarında işini kolaylaştırmış; fotoğrafların ve görüntülerin aktarımına hız kazandırmıştır. Bunun yanı sıra dijital fotoğraf makineleri ve internet ağı da foto muhabirlerinin işini gerek çekim gerekse görüntü aktarımı açısından kolaylaştırmıştır.

2. Körfez Savaşı, dijital teknolojinin bir ürünü olan cep telefonlarıyla görüntü kaydetme ve internet aracılığıyla bu görüntülerin aktarımı açısından farklı bir gelişmeyi ortaya çıkarmıştır. Irak’ta konuşlanan Amerikalı ve İngiliz askerleri, Ebu Garip cezaevinde Iraklı mahkûmlara uyguladıkları işkence ve şiddet eylemlerini fotoğraflamışlar, bu kayıtlarsa 2004 yılında dünya gündemine taşınmıştır. Başta etik ve uluslararası hukuk açısından olmak üzere birçok yönüyle tartışma yaratan fotoğraflar, savaş fotoğraflarının

değişmekte olan niteliklerini barındırmaları açısından önemlidir. Baudrillard (2006:87)'a göre, askerlerin fotoğrafları, iliştilmiş gazeteciliğe gerek kalmadığının ve “askerlerin medya savaşına da katılmalarının” bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ancak günümüzde “herkesi bir fotoğrafçı haline getiren” dijital teknolojinin kullanımı, ne foto muhabirliğini ne de Baudrillard'ın belirttiği gibi ordularla hareket eden foto muhabirlerini ortadan kaldırmıştır. Akıllı cep telefonları, dijital fotoğraf makineleri, internet ağı ve wi-fi özellikleri sayesinde binlerce savaş foto muhabiri, savaş alanlarında yaptıkları çekimleri anında medya kuruluşlarına iletebilir ve kamuya yayabilir duruma gelmişlerdir. Söz konusu teknolojiler 2000'li yıllarda yaşanan savaşlarda yaygınlaşarak kullanılmıştır. Hatta akıllı cep telefonuyla çalışan savaş foto muhabirleri ortaya çıkmış; New York Times foto muhabiri Damon Winter, 2011 yılında Amerikan ordusunun Afganistan'daki operasyonlarını cep telefonu ile çekerek “Picture of the Year”da 3.'lük ödülü almıştır (Radikal, 2011).

Türkiye’de Savaş Foto Muhabirliği

Türkiye’de savaş foto muhabirliğinin ilk örnekleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde görülmüştür. Bu açıdan Kırım Savaşı'nı fotoğraflayan James Robertson'un, savaş foto muhabirliğinin de öncülüğünü yaptığı söylenebilmektedir. Robertson Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osmanlı darphanesinde hakkak olarak çalışmaktadır ve savaşı fotoğraflaması için Osmanlı İmparatorluğu tarafından görevlendirilmiştir (Özendes, 1995:14,66). Eğitim görmüş fotoğrafçı kadrolarının 1870'li yıllarda yetişmesine paralel olarak (Gezgin, 2002:12), 1900'lerde çoğunlukla Osmanlı ordusunda asker-fotoğrafçı olarak görev alan fotoğrafçılar Balkan Savaşları ve 1. Dünya Savaşını fotoğraflamışlardır. Ferit İbrahim ve Burhan Felek söz konusu kişiler arasında yer almaktadır (Kavas, 2008:60-63). Kurtuluş Savaşı döneminde ise Talha Ebuuzziya, Velid Ebuuzziya, Arif Hikmet Koyunluoğlu, Ethem Tem ve Esat Nedim Tengizman ön plana çıkmaktadır (Özendes, 1995:198-203; Gezgin, 2002:22,27).

Cumhuriyet döneminde gerçekleşen ve basının yoğun ilgi gösterdiği savaş, Kore Savaşı olmuştur. Bu dönemde Türkiye basını Kore'ye, Hikmet Feridun Es, Semiha Es,

Burhan Tan ve Alaattin Berk Faruk gibi foto muhabirlerini göndermiştir (Kavas, 2008:131-133).

1950'li yıllardan itibaren Gökşin Sipahioğlu, Ergun Çağatay, Coşkun Aral, Ramazan Öztürk gibi foto muhabirleri dünyanın birçok bölgesinde gerçekleşen savaşları fotoğraflamıştır. Bunun yanı sıra Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu yakın coğrafyada gerçekleşen savaşlarda, Türkiye medyası haber ihtiyacını kendi muhabirleri ve foto muhabirleriyle karşılamaya başlamıştır. Savaş muhabirliği ve özelinde savaş foto muhabirliğinin Türkiye'de kendini kabul ettirmesi ve fotoğrafçıların savaş alanlarında daha sıklıkla yer almaya başlamaları da 1990'lı yıllardan itibaren Balkanlar ve Orta Doğu'da yaşanan savaşlarla gerçekleşmiştir (Çubukçu, 2006:12). Bu açıdan 1980'li yıllardan itibaren başlayan yeni medya yapılanmasının etkili olduğu da söylenebilmektedir. Sönmez (2003:34)'in "holdinglerin medyaya girişi" olarak adlandırdığı bu dönem, 1990'lı yıllarda Doğan, Bilgin gibi dev medya grupları arasında yaşanan ticari rekabeti de beraberinde getirmiş; Türkiye medyasının rekabeti savaş alanlarına muhabir ve foto muhabiri gönderme sürecinde de kendisini göstermiştir.

Riskli Bir Meslek Olarak Savaş Foto Muhabirliği

Savaş foto muhabiri kavramı savaş, iç savaş ve sıcak çatışma alanlarında haber fotoğrafçılığı mesleğini yapmakta olan foto muhabirleri için kullanılmaktadır. Savaş foto muhabirliği, mesleğin ve foto muhabirlikteki belirli bir uzmanlığın adıdır. Savaş foto muhabirleri medya kuruluşları, ulusal-uluslararası ajanslar bünyesinde ya da bağımsız (freelance) olarak çalışan kişilerden oluşmaktadır. Roger Fenton, Robert Capa, Margaret Bourke White, Larry Barrows, Don McCullin, Alexandra Boulat, Antonin Kratochvil, Francesco Zizola, Abbas, James Natchwey, Coşkun Aral, Ramazan Öztürk gibi sayısız fotoğrafçı, günümüzde savaş foto muhabiri olarak anılmaktadır¹.

Savaş foto muhabirliği, yüksek riski olan bölgelerde gerçekleştirilen ve foto muhabirleri açısından hayati tehlike barındırabilen bir meslektir. Savaş bölgelerinde görev

---

¹ Türkçede savaş foto muhabirliği ve savaş foto muhabiri kavramının kullanılması yaygınken, İngilizcede "war photography" (savaş fotoğrafçılığı) ve "war photographer" (savaş fotoğrafçısı) kavramlarının kullanımı yaygındır. Kavramlar içerik ve tanımlama açısından birbiriyle örtüşmektedir. İngilizce kavramların kullanımı açısından bkz: Roth, M. P.(1997); Ingledeu, J. (2005).

yapan tüm gazetecilerin yaşam hakları ve güvenlikleri BM tarafından kabul edilen Cenevre Sözleşmelerince koruma altına alınmıştır. 12 Ağustos 1949 tarihli sözleşmenin 79. maddesine göre gazeteciler savaşta “sivil statüsüne” sahiptirler ve bu statüye göre hareket ettikleri sürece, söz konusu sözleşme ve protokollerce koruma altına alınmışlardır (1949:238). Buna rağmen savaşta haberleştirmeye çalışan gazeteciler; şiddete maruz kalabilmektedir. Bu konuda söz konusu şiddetin boyutlarını gösterebilen istatistiklere değinmek mümkündür.

1992’den itibaren gazetecilerin saldırıya uğramaları ve öldürülmelerine ilişkin istatistikleri yayınlayan Gazetecileri Koruma Komitesi/CPJ(2015)’nin verilerine göre 2015 yılında 17 gazeteci, savaş ve çatışmaların gerçekleştiği Suriye, Yemen ve Ukrayna’da öldürülmüştür. Bunların %41’i foto muhabiridir. Ölenler arasında Anadolu Ajansı adına çalışan Halep muhabiri/foto muhabiri Salih Mahmud Leyla da bulunmaktadır (AA, 2015). 2016 yılında ise 27 gazeteci savaş ve çatışma bölgelerinde öldürülmüştür. Ölen gazetecilerin %50’sini foto muhabirleri oluşturmaktadır. Bu açıdan özellikle Arap Baharı’yla başlayan ve Suriye Savaşı’yla devam eden süreçte, Orta Doğu’daki gazeteci ölümlerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Yoğun olarak ölümlerin yaşandığı ülkeler ise sırasıyla Suriye, Yemen, Irak, Libya, Afganistan ve Somali olarak kayıtlarda yer almaktadır (CPJ, 2016).

Foto muhabirlerinin savaşta yaşayabilecekleri riskleri tam olarak bilmemeleri, deneyim sahibi olmamaları ve bu konuda eğitim almamış olmaları söz konusu olabilmektedir. Savaş foto muhabirliği konusunda dünyadaki Reuters, Associated Press gibi kuruluşlar, çalışanlarını özel eğitimlere göndermekte; özel anlaşmaları, koruyucu ekipmanlar sağlamaları, travma sonrası yaşanan stres bozuklukları için tedavi ve hayat sigortası uygulamalarıyla dikkat çekmektedirler (Çubukçu, 2005:53). Bu konuda Türkiye’de, ilk olarak Anadolu Ajansı, Polis Akademisi ve Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi’nin birlikte hazırladıkları “Savaş Muhabirliği Sertifika Programı”nda, savaş foto muhabirliğine yönelik özel bir eğitim başlatılmıştır. Programda söz konusu kurumların yanı sıra Türk Silahlı Kuvvetleri ve uzman akademisyenler tarafından savaş alanlarında habercilik, foto muhabirliği, kişisel güvenlik, savaş hukuku ve beden dili gibi konularda eğitim verilmektedir (BİK, 2016).

Savaş foto muhabirliği mesleğinden kaynaklanan riskler sadece fiziksel boyutta değildir. Kişiden kişiye değişim göstermekle beraber savaş, çatışma vb. durumların psikolojik etkileri bulunmaktadır. Savaşın insanlar üzerinde en fazla travma etkisi yaratan olgulardan biri olduğu kabul edilmektedir. Savaş bölgelerindeki foto muhabirleri de o coğrafyada yaşayanlarla beraber savaşın etkisi altında kalmakta, onlarla benzer ruhsal belirtiler gösterebilmektedir. Ölüm, şiddet, çatışma ortamı gibi yaşantılardan kaynaklı travmaların etkileri, olay sonlansa bile devam edebilmekte; kişiler travma sonrası stres bozukluğu ya da depresyon belirtileri gösterebilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu; uyku bozuklukları, öfke, konsantrasyon bozukluğu, travmayı hatırlatan olaylardan kaçınma, umutsuzluk, alkol vb. bağımlılığı, artan çatışma eğilimi, içe kapanma ve önyargılı olma gibi özetlenebilecek fiziksel, duygusal, bilişsel ve kişilerarası tepkiler olarak da ortaya çıkabilmektedir (Önder, 2000:114-115; EMDR, 2016).

Savaş Foto Muhabirliğinde Etik

Manipülasyon, sansür ve oto sansür gibi etik ihlallerin savaş foto muhabirliğinin tarihiyle yaşıt olduğu görülmektedir. Savaş foto muhabirleri, savaşta yaşananlara ilişkin belge/kantı üreten bir “tanık” olarak kabul edilmektedir. Üretilen fotoğrafların propaganda unsuru olarak kullanılması, manipülasyona uğratılması, sansür, oto sansür gibi etik dışı olguların sonuçları ise savaş söz konusu olduğunda çok daha büyük olabilmektedir. Savaşların devamının sağlanması, tarafların manipüle edilerek birbirlerine yönelik şiddet eylemlerini artırmaları gibi durumlar bu sonuçlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, bir savaş foto muhabiri için birincil etik sorumluluğun, savaştan değil “barıştan yana” bir foto muhabirliği yapmak olduğu söylenebilmektedir (Çubukçu, 2005:46). Tüm gazeteciler için geçerli olan bu etik sorumluluk, Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin “Gazetecinin Temel Görevleri ve İlkeleri” içinde yer alan 3. maddesinde şu şekilde ele alınmaktadır: “Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur.”(TGC, 2017).

Gazetecilik mesleğinde, liberal paradigmayla da ilişkili olan, geleneksel etik kodlar bulunmakta; bu etik kodlar arasında tarafsızlık, doğruluk, nesnellik, dengelilik gibi ilkeler ön plana çıkmaktadır (İnal, 1995). Birbiriyle ilişkili olan bu kodlar, foto muhabirleri için de

geçerli sayılmaktadır. Tarafsızlık; taraflara eşit uzaklıkta durma, taraflara olumlu ya da olumsuz anlamda yaklaşmadan olanı aktarma olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan tarafsızlık, taraflara eşit derecede yer verme anlamına gelen dengelilik ilkesiyle ve foto muhabirinin kendi öznel düşünce ve duygularını fotoğraflara yansıtması olarak özetlenebilen nesnellik ilkesiyle ilişkili görülmektedir. Foto muhabirliği konusunda doğruluk ilkesi ise “gerçeği” olduğu gibi yansıtarak, herhangi bir şekilde var olana müdahalede bulunmama, var olanı çarpıtmama olarak açıklanabilir. Bunlarla da ilişkili olarak foto muhabiri, olayları fotoğraflar aracılığıyla herhangi bir müdahalede bulunmadan ve olabildiğince tarafsız olarak aktarma; sansür ve oto sansürle mücadele etme sorumluluklarını taşımaktadır (TGC, 2017).

Tarafsızlık, nesnellik gibi etik ilkeleri, savaş foto muhabirliği özelinde tartışmak mümkündür. İlk olarak tek bir foto muhabirinin, herhangi bir savaşın tüm taraflarını, eşit biçimde fotoğraflayabilmesi, savaşın taraflarından kaynaklanabilecek engellemelerin ya da kaynağa ulaşmanın zorluklarının yanı sıra her şeyden önce mekânsal ve zamansal olarak sorunlu görünmektedir. Bunun yanı sıra foto muhabirinin kendi duygu ve düşüncelerini, estetik yorumunu, deneyimlerini işe karıştırmadan savaş gibi insanlık dramı içeren bir ortamda nasıl çekim yapabileceği de tartışmalı bir konudur (Çubukçu,2005:59-60). Son olarak bir savaşın hangi anında ve hangi parçalarını çerçeveleyerek “hakikati yansıtılabileceğine” foto muhabiri karar verecektir. Bu süreçte foto muhabirinin bağlı olduğu kuruluşun yayın politikasının da rol oynayabileceği söylenebilmektedir. Tüm bu tartışmalar, söz konusu etik ilkelerin bir ideali yansıtmaları açısından, ulaşılması için çaba harcanan/çalışılan değerler oldukları düşüncesini gündeme getirmektedir (Çubukçu, 2005:60).

Günümüzde, dijital teknolojiyle de ilişkili olarak, en fazla üzerinde durulan etik sorunlardan birini fotoğrafa müdahale konusu oluşturmaktadır. Bir anlamda doğruluk değeriyle de ilişkili olan fotoğrafa müdahale, çekim öncesi ve sonrasında yapılan uygulamaları içermektedir. Foto muhabirliğinde etik bir sorun teşkil etmediği durumlarda yeniden çerçeveleme; renk, kontrastlık ve parlaklık değerleriyle oynama vb. uygulamalar söz konusu olabilmekte; bu tür uygulamalar medya kuruluşları tarafından da kabul edilebilmektedir. Ancak var olan bir şeyi fotoğraftan silme ya da var olmayan bir şeyi

çerçeveye koyma, etik açıdan kabul edilemez bulunmaktadır². Pulitzer ödüllü freelance foto muhabiri Narciso Contreras’ın, 2013 Eylül’ünde Suriye’de çektiği fotoğraf, bu duruma örnek olarak verilebilir. Foto muhabiri, Photoshop programı yardımıyla kadrajdaki bir objeyi silmiş ve yerine başka bir arka plan görüntüsü yerleştirmiş, Associated Press (AP) ise bu fotoğrafı fark etmeden yayınlamıştır. Manipülasyonu fark edildikten sonra AP durumu etik dışı olarak nitelendirerek, Contreras’la ilişkisini kesmiş ve tüm fotoğraflarını arşivinden çıkarmıştır (Dailymail, 2014).

Yöntem

Çalışma, Türkiye’deki foto muhabirlerinin savaş foto muhabirliği mesleğine yönelik bakış açılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada, yargısal ve kartopu örnekleme alınarak seçilen 10 savaş foto muhabiri ile 30 Nisan 2013-01 Haziran 2013 tarihleri arasında, yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırma başlıkları ya da sorular önceden tasarlanmaktadır. Ancak bu görüşmelerde soruların sıraları konusunda belirli ölçüde esneklikler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmacı soruları, karşıdakinden daha fazla bilgi almak amacıyla, “yoklama soruları” gibi sormadan görüşmeyi gerçekleştirmektedir (Geray, 2004:153). Görüşmelerde katılımcılara yöneltilen sorular, araştırmacı tarafından görüşmelerin amacına uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin olarak bir görüşme kılavuzu hazırlanmış; savaş foto muhabirlerinin savaş bölgelerindeki gündelik mesleki pratiklerinin ve savaş foto muhabirliğine ilişkin görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır³. Görüşmeler şu kişilerle gerçekleştirilmiştir: Coşkun Aral, Ramazan Öztürk, Selahattin Sevi, Hakan Denker, Vedat Yenerer, Bengüç Özerdem, Ümit Bektaş, Hakan Kumuk, Mürselin Tan ve Abdurrahman

---

² Bu konuda Associated Press (AP), New York Times ya da Reuters’in fotoğrafta düzenleme kuralları örnek olarak verilebilir. Bknz: Irby, K. (2003a); Irby, K. (2003b); Reuters, (2017).

³ Bu makalede söz konusu görüşmeden elde edilen tüm veriler kullanılmamış, savaş foto muhabirliğinin tanımlanması, foto muhabirlerinin profesyonel gazetecilik kodlarıyla ilgili düşünceleri ve savaşın etkilerine ilişkin sorulardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Söz konusu görüşmeden elde edilen verilerin bir bölümü ise “Türkiye Yazılı Basınında Yugoslavya Savaşları ve Savaş Foto Muhabirliği” (2013) isimli yayınlanmamış doktora tezinin, alanyazın bölümünü desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

Antakyalı⁴. Gerçekleştirilen uzun süreli görüşmelerin kaydı, ses kayıt cihazıyla yapılmış; bu kayıtlar görüşme sonrasında deşifre edilmiştir. Çalışmadan foto muhabirlerinin savaş foto muhabirliğine ve çalışma alanları olan savaşa ilişkin tanımları ve yorumları, savaşlarda karşılaşılan sorunlar-riskler ve mesleğin travmatik etkileri ve savaşlarda profesyonel etik kodlara yönelik görüşlerini içeren bulgular elde edilmiştir.

Söz konusu foto muhabirlerin seçiminde ilk olarak yargısal örneklem alma yoluna gidilmiştir. Görüşmenin amacıyla da ilişkili olarak foto muhabirleri konusunda yapılan örneklemin evrenini; savaşlarda foto muhabiri olarak yer almış, savaş fotoğrafları dünya ve Türkiye basınında yayınlanmış ve sergilenmiş Türkiyeli foto muhabirleri oluşturmaktadır. Bundan yola çıkarak örneklem almada, şimdiye kadar en az iki savaşta foto muhabiri olarak yer almış olmak kriteri uygulanmıştır. Söz konusu kriterlere yönelik literatür taraması ve Türkiye Foto Muhabirleri Derneği Başkanı Rıza Özel ve Uğur Kavas ile yapılan görüşmeler sonucunda belirli isimlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra örneklem seçiminde kartopu örnekleme de kullanılmıştır. Kartopu örnekleminde başlangıçta ulaşılan

---

⁴ Görüşmelerin gerçekleştirildiği foto muhabirlerine ilişkin kişisel bilgilere yer vermek yerinde olacaktır. Görüşmelerin gerçekleştirildiği dönem itibarıyla foto muhabirlerinin bilgileri şöyledir:

Selahattin Sevi (1971): Kosova ve Irak savaşlarında Zaman gazetesi bünyesinde yer almıştır. Zaman gazetesi fotoğraf editörüdür. *Hakan Denker (1967)*: İsrail-Filistin, Kosova, Afganistan, Irak savaşlarında ve birçok çatışma bölgesinde foto muhabiri olarak bulunmuştur. Fotoğrafları ulusal ve uluslararası basında yayınlanmıştır. She Ajans'ta reklam fotoğrafçılığı ile uğraşmaktadır. *Vedat Yenerer (1965)*: Bosna, Irak, İsrail-Filistin savaşlarında muhabir olarak yer almıştır. Söz konusu bölgelerde fotoğraf çekimlerinde de bulunmuş ve bu fotoğrafları basında yayınlanmıştır. Aynı fotoğrafları içeren savaş konulu bir fotoğraf sergisi bulunmaktadır. *Bengüç Özerdem (1960)*: Kosova ve Bosna savaşlarında Sabah gazetesi adına yer almıştır. İran-İrak, Irak, Azerbaycan, Çeçenistan, Somali, Kamboçya gibi bölgelerdeki savaş ve çatışma ortamlarında foto muhabirliği yapmıştır. ABC Medya Ajansında çalışmaktadır. *Ümit Bektaş (1972)*: Irak, Gürcistan, Yugoslavya ve Suriye savaşları gibi birçok savaş ve çatışma bölgesinde foto muhabiri olarak yer almıştır. Reuters ajansına bağlı olarak çalışmaktadır. *Coşkun Aral (1956)*: Yugoslavya'da savaşların gerçekleştiği birçok bölgede yer almıştır. Ruanda, İran-İrak, Irak, Afganistan, Lübnan gibi dünyanın birçok bölgesinde gerçekleşen sayısız savaş ve çatışma bölgelerinde foto muhabirliği yapmıştır. Fotoğrafları ulusal ve uluslararası kuruluşlarca yayınlanmıştır. Savaş fotoğrafları dünyanın birçok bölgesinde sergilenmiştir. İz Tv. bünyesinde çalışmalar yürütmektedir. *Ramazan Öztürk (1956)*: Bosna, Kosova, Irak-İran, Irak, Çeçenistan gibi sayısız savaş ve çatışma bölgesinde foto muhabiri olarak görev yapmıştır. Fotoğrafları ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış; "Sessiz Tanık" isimli fotoğrafı Time ve Newsweek dergileri tarafından 1988'de yılın fotoğrafı seçilmiştir. Savaş fotoğraflarını içeren sergiler açmıştır. Belgesel çekimleri yapmakta ve uluslararası ajanslar için fotoğraf çekmektedir. *Hakan Kumuk (1960)*: Bosna, Kosova, Irak, Çeçenistan gibi birçok savaş ve çatışma bölgesinde bulunmuş; fotoğrafları basında yer almıştır. *Mürselin Tan (1972)*: Yugoslavya savaşlarının yaşandığı birçok bölgede Türkiye gazetesi adına hem muhabir hem de foto muhabiri olarak yer almıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı Basın Müşavirliğinde görev yapmaktadır. *Abdurrahman Antakyalı (1968)*: Bosna, Irak savaşlarında ve Filistin-İsrail çatışmalarında Anadolu Ajansı bünyesinde yer almıştır. Aynı ajansta foto muhabirliği yapmaktadır.

kişiden, bir diğer kişinin ismini vermesi istenmekte ve böylece ulaşılabilen bir örneklem yaratılmaktadır (Geray, 2004:109).

Bulgular ve Yorum

Çalışmada foto muhabirlerinin savaş foto muhabirliğine ve savaşa ilişkin tanımları ve yorumları; savaşlarda karşılaşılan sorunlar, riskler, savaşın fiziksel ve psikolojik etkiler ve savaş foto muhabirliğinde etiğe ilişkin görüşlerini içeren bulgulara ulaşılmıştır.

Savaş Foto Muhabirliği: Kavram ve Tanımlar

Savaş foto muhabirliğini genel olarak risk taşıyan çatışma ve savaş bölgelerinde foto muhabirliği yapan ve bu alanda uzmanlaşan kişilerin yaptığı bir meslek olarak tanımlamak mümkündür. Foto muhabirlerinin görüşleri, bu tanıma destekler niteliktedir. Diğer taraftan görüşler, savaş foto muhabirliği kavramının kullanımı açısından belirli farklılıklar göstermektedir. Görüşlerden ilki, foto muhabirlerinin “savaş foto muhabirliği yoktur, foto muhabirliği vardır. Ancak bu kişiler savaş alanlarında foto muhabirliği yapmak konusunda uzmanlaşmış olmalıdır” şeklinde özetlenebilir. Buna göre savaşlarda gerçekleştirilen foto muhabirliği, özel bir uzmanlaşmanın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu görüşün savunucuları tarafından foto muhabirliği mesleğinin bir kimlik olarak benimsendiği söylenebilmektedir. İkinci görüş ise savaş foto muhabirliği kavramının kullanımını ve genel geçer tanımını savunmakta, ancak savaş foto muhabirliği kavramının dikkatli bir şekilde ve doğru kişiler için kullanılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu görüşün savunucuları, kendilerini savaş foto muhabiri kimliğiyle tanımlamaktadırlar. Kavramın kullanımı konusunda, farklı gibi görünen bu iki görüş, mesleğin günümüzde “haketmeyen” kişileri adlandırmak için kullanımı ve bir “ün” unsuru olarak kullanımının eleştirilmesi bağlamında birbiriyle örtüşmektedir.

C.Aral: Savaş foto muhabirliği değil foto muhabirliği var. Geliyor mesela birkaç gün kalıyor dönüyor...bir kere gidiyor ya da...bir de benim gibi Cristian Morris gibi adamlar var... salt oraya gitmiyor, orada çekim yapmıyor ki...uzmanlığı savaş olabilir foto muhabirinin, benim uzmanlığım spor foto muhabirliği değildir mesela. A.Antakyalı: Savaş foto muhabiri değilim.

Foto muhabiriyim ben. Foto muhabirliğinde siyaset de çekersiniz, spor da. Gündelik olaylara da gidersiniz...ama bir uzmanlaşma gerekiyor... riski daha fazla.

H.Denker: Bir branş, doğrudur...Herhangi birinin embedded olup da savaş bölgesine gidip 3-5 kişiyle röportaj yapması orada savaş muhabirliği değil... 8 tane savaşa gitmek şart değil...onu meslek olarak kabul etmiş -olmak- ve o alandaki gelişmeleri takip etmek bence iyi bir savaş foto muhabirini tanımlar.

Ü.Bektaş: Savaş foto muhabirliği bir ünvan olarak kullanılmadığı, bir prestij sembolü olarak kullanılmadığı sürece...çatışma bölgesinde çalışan her gazeteci savaş muhabiridir. Bir tehdit varsa, normal insanların gidip fotoğraf çekemeyeceği bir yerde çalışan kişidir...-kavramı-dikkatli kullanmak gerektiğine inanıyorum.

Bir Çalışma Alanı Olarak Savaş: Tanımlar ve Yorumlar

C.Aral: Savaş insanların çıplak hali...Bu meslek bitsin isterim ama barışı sağlamanın yolu da bu acıları onlara aktarmakla oluyor...biz -bunu- vermeye çalışıyoruz.

R.Öztürk: İki taraf da en değerli olanını yitirir, insandır o da... Ama ben buradaki çelişkiyi, kötü olan yüzü dünya kamuoyuna gösterebilirim işimi en iyi şekilde yapmış olurum...Gözyaşını, kanı, hayatların kolayca yok olduğunu görüyorsunuz... savaş bitiyor ama izleri devam ediyor, nesilden nesile dolaşiyor.

B.Özerdem: Savaşta herkes kötü adam, herkes öldürmeye müsait. Azerbaycan'da bir esir değişimi yaşadım, Ermenistan'dan esir değiştiriyorlar. Kardeşine, ailesine tecavüz edilmiş, o baba buradaki esirlere aynısını yapmaya çalışıyor. İnsanlar insanlık vasfını kaybetmeye başlıyorlar.

H.Kumuk: -Fotoğraflarımla-savaşın ne kötü bir şey olduğunu görüyorlar. Üstün devletlerin sebep oldukları hadiseler ortada...Ölümün ne olduğunu bilip öyle bakmak lazım.

Savaş foto muhabirliğinin çalışma alanı, savaş ve çatışma ortamlarıdır. Çalışmanın bu konudaki bulguları, foto muhabirlerinin kendi çalışma ortamlarını nasıl tanımladıklarını içermektedir. Foto muhabirlerinin çalışma alanlarına ilişkin görüşleri tamamen olumsuz niteliktedir; tümü uzun süre içinde buldukları savaş ve çatışmaların korku verici, insanları-uygarlığı ve doğayı tahrip edici ve kaotik yönü üzerinde durmuşlar; savaşı insani değerlerin ortadan kalktığı bir kuralsızlık ortamı olarak tanımlamışlardır. Bu açıdan foto muhabirlerinin görüşleri maceraperest ya da "savaş çıksa da haber-çekim yapsak" şeklinde özetlenebilecek pragmatist görüşlerin karşısında yer almakta; insanlığa ilişkin tahribata

yapılan vurguyla dikkat çekmektedir. İnsanlığın ve insan yaşamının vurgulanması açısından söz konusu görüşlerin, savaşlara karşı hümanist bir bakış açısını yansıttığı söylenebilmektedir. Bu görüş foto muhabirlerinin çekim önceliklerine de yansımıştır. Görüşmeler sırasında genel olarak savaşa dair her şeyi görüntülemeye çalıştıklarını belirten foto muhabirleri, ilk sıraya insan portrelerini koymuşlardır. İnsan fotoğraflarından kasıt ise siviller; özellikle de çocuklar ve kadınlardır.

Savaşın tanımlanmasına ilişkin foto muhabirlerinin görüşleri, muhabirlerin savaş fotoğrafı çekme nedenlerine yönelik bulguları içermesi açısından da önemlidir. Bu nedenler, savaş bölgelerinde yaşanan felaketlerin, insan kayıplarının ya da her türlü tahribatın diğerlerine gösterilmesi ve bu yolla savaşın olumsuz bir durum olduğunun ve sonlanması gerektiğinin anlatılması şeklinde açıklanabilmektedir. Bu açıdan “barışın sağlanması için savaşta gerçekleştirilen bir foto muhabirliğinden” bahsetmek mümkündür. Görüşler, savaş foto muhabirinin etik sorumluluklarıyla da ilişkilidir.

Savaş Foto Muhabirliğinde Karşılaşılan Sorunlar

Foto muhabirlerinin görüşlerinden yola çıkarak mesleki sorunları şu şekilde özetlemek mümkündür: Savaşın tarafları/çıkar grupları vb. tarafından engellenme, manipüle edilme; medya kuruluşları ya da ajanslardan kaynaklanan teknik destek-güvenlik-eğitim vb. eksikliklere dayalı sorunlar; savaş bölgelerinde yaşanan fiziksel ve psikolojik tahribattan kaynaklanan sorunlar.

Görüşmelerin gerçekleştirildiği foto muhabirlerinin tümü savaş ve çatışma ortamlarında savaşın tarafları, paramiliter kuvvetler vb. gruplar ve hatta bölgedeki siviller tarafından foto muhabirlerinin manipüle edilebileceği ve çeşitli yollarla çekim yapmalarının engellenebileceği üzerinde durmuşlardır. Görüşlerden yola çıkılarak bunun nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Tarafların kendi haksız uygulamalarının, sivillere yönelik şiddet kullanımlarının gösterilmesini istememeleri; savaştaki tüm tarafların kendisinin iyi, karşı tarafın kötü olduğunu dünya kamuoyuna kanıtlama isteği; savaştaki hiçbir tarafın kendi silahlı güçlerinin bozguna uğradığını göstermek istememesi; tarafların kendi kitlelerinin moralini yükseltmek ve propaganda amacıyla her zaman güçlüyü oynamak istemesi; tarafların dolaylı olarak karşı tarafın destekçisi olarak gördükleri ülkelerden gelen

foto muhabirlerine karşı önyargıyla yaklaşması ya da foto muhabirlerin ajanlıkla suçlanması. Foto muhabirlerinin kendi deneyimlerine dayanarak belirttikleri görüşlerden bazıları şöyledir:

V.Yenerer: Gazetecinin başına ne gelir; savaşıyor gruplar tarafından hor görülürsün, taraflardan biri tarafından ajan suçlamasıyla hapse atılırsın, bir grup yol çevirir, seni aşağılar, suratına tükürür. Bunların hepsini yaşadım ben.

A.Antakyalı: Sayısız engelle karşılaştım. Hiçbir taraf kendisinin kötü tarafını göstermeni istemez. Savaş bölgesinde tuhaf öyküler, zorbalıklar, kanunsuzluklar vb. vardı...Onlardaki bakış açısına göre savaşı yansıtmaya kalksak, savaşın en zalimini tarafını en saf melek haline getiririz. Kimse bunların görüntülenmesini istemez.

C.Aral: Bir yere gittiğimizde mutlaka bizi oraya götüren kişiler kendilerine yakın hissettirmeye çalışırlar. Korumak için ve onların propagandalarında malzeme çıkarmanız için. Ama savaşın gidişatı değiştiğinde düşmanları da olabilirsiniz.

Foto muhabirleri, bağlı buldukları medya kuruluşları ya da ajanslardan kaynaklanan teknik destek, güvenliklerine yönelik malzeme sağlanması, savaş bölgelerine gitmeden önce belirli bir ön eğitimden geçme, hayat sigortası gibi konulardan kaynaklanan sorunlar yaşadıkları konusunda, hemfikirdirler. Foto muhabirleri, 1990'lı yıllarda çoğu kez kendi fotoğraf makineleriyle çekim yaptıklarını, kendilerine hayat sigortası yapılmadığını, hiçbir şekilde ön eğitimden geçmediklerini, güvenlikleri için gerekli olan gaz maskesi-çelik yelek-kask gibi teçhizatların kendilerine sağlanmadığını belirtmişlerdir. Foto muhabirlerinin sözünü ettikleri tüm kuruluşlar Türkiye'de yer alan ulusal medya organlarıdır. Bunun yanı sıra foto muhabirleri söz konusu uygulamaların 2000'li yıllardan itibaren değişmeye başladığını belirtmektedirler. Bu değişim özellikle hayat sigortası ve güvenlik malzemelerinin sağlanması konusunda gerçekleşmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği dönemde Anadolu Ajansı bünyesinde çalışmakta olan Antakyalı (2013), ajansının foto muhabirlerine yönelik, "savaş foto muhabirliği hakkında, orada hayatta kalmayla, başlarına gelecekler konusunda, güvenlik hakkında eğitim alacakları" profesyonel düzeyde bir program başlatacağını söylemiştir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği foto muhabirlerinin açıklamalarından hareketle bu sorunlar konusunda uluslararası ajanslar ve Türkiye'deki medya kuruluşları arasında dikkate değer bir farklılığın bulunduğu söylenebilmektedir. Görüşmelerde uluslararası ajanslarda çalışmış olan foto muhabirlerine

uzun zamandır profesyonel ön eğitim verildiği ve güvenliklerine ilişkili teçizat vb. sağlandığı belirtilmiştir. Reuters ajansına bağlı olarak çalışan Bektaş (2013), bu farklılığı şu şekilde dile getirmektedir:

Ü.Bektaş: -Reuters'de- Foto muhabiri olarak başladığına sana iki çelik yelek 2 kask gönderirler. Biri gösterilerde takman için diğeri savaş bölgesinde takman için. Bu Reuters'e özel...NTV ve Kanal Türk ekibi Gürcistan'da silahlı saldırıya uğradı. Bir çocuk gözünü kaybetti, arabada saldırıya uğradılar, üzerlerine ateş açıldığında arabanın içinde eğildiler ama bizim gittiğimiz kursa gitmiş olsalardı şunu bilirlerdi; üzerinize ateş açıldığında her ne pahasına olursa olsun arabayı terk etmeniz gerekir. Bunu o kursa gitmezsen bilemezsin.

Savaş foto muhabirliğinde yaşanan yukarıdaki sorunların yanı sıra mesleğin getirdiği hayati riskler bulunmaktadır. Savaş ve çatışma bölgelerinde çekim yapan foto muhabirleri, savaşı deneyimleyen siviller ya da askerler gibi, savaşın etkilerini birincil olarak yaşamaktadır. Bu açıdan savaş alanlarında çekim yapmanın foto muhabirlerine en büyük etkisi, bu kişilerin yaşadığı fiziksel ya da psikolojik tahribattır. Görüşmelerin gerçekleştirildiği foto muhabirleri, farklı düzeylerde de olsa, fiziksel ya da psikolojik şiddetle-savaşın fiziksel ve psikolojik etkileriyle karşılaştıklarına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Mesleğin en önemli riski olan yaşamını kaybetme tehlikesiyle karşılaşan foto muhabirlerinin yanı sıra göz altına alınan, esir alınan; psikolojik işkenceyle karşılaşan ya da savaştan ötürü belirli düzeylerde psikolojik sorunlar yaşadıklarına ilişkin açıklamalarda bulunan foto muhabirleri bulunmaktadır. Özellikle savaşın psikolojik etkileri karşısında bazı foto muhabirleri, uzman yardımına başvurduklarını belirtmiş; bazılarıysa geçici uyku problemleri, normal yaşama adaptasyon zorlukları, öfke kontrolü sorunları ya da his kaybı yaşadıklarını söylemişlerdir. Foto muhabirleri, bağlı buldukları medya kuruluşları tarafından kendilerine psikolojik destek hizmeti sunulmadığını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili görüşlerden bazıları aşağıdadır:

C.Aral: 3 tane mermi sıyrığı, bir plastik mermi kasığımı parçaladı, bir matrak yani dipçik darbesi kafatasımda ciddi bir travmaya yol açtı, ayağımın üzerinden bacakla beraber ayak bileğimden şu anda yürümeme engel olan top arabası geçti. Açlık susuzluk...Lübnan'da kaçırıldım...Suriye'de, Kuzey İrlanda'da gözaltına alındım...Uzun süre evlenip çocuk sahibi olmayı bile düşünmüyordum, yaşadığım koşullardan ötürü...Etkilenmeyen var mı?

H.Denker: Her seferinde tutuklandım, gözaltına alındım ya da esir düştüm... Ben her habere gidip geldikten sonra normal hayatıma adaptasyon sürecim uzamaya başladı.

H.Kumuk: Her sabah Sırlar gelip bazen bana bazen arkadaşşıma kaleşnikof namlusunu ağzımıza sokup tetik boşluğunu alıyorlardı. Orada bayağı bir manevi işkence gördük. 17 gün sürdü... Fransız ajansı AFP'nin muhabiri 3 metre önümde vuruldu.

M.Tan: Ben masumiyetimi bıraktım geldim orada ...Şimdi canım acımıyor...Uzun süre kalınca sinirleriniz yıpranıyor, psikolojiniz bozuluyor, oradan kurtulmam gerekiyor diye düşündüm... Daha normal bir adam olabilirdim, o kadar uzun kalmasaydım.

R.Öztürk: Dudayev'e giderken kaçak gittik, ölümlerden döndük...Çıldırınlar oluyor...Biz de sonuçta insanız. Gözyaşını, kanı, hayatların kolayca yok olduğunu görüyorsunuz.

Bulgulara dayanarak, son olarak daha eski dönemlerde yaşanan ancak günümüzde ortadan kalkmış olan bir mesleki sorundan bahsetmek de mümkündür. Foto muhabirlerinin savaş bölgelerinden yayın kuruluşlarına film ya da fotoğraf göndermede yaşadıkları zorluklar, günümüzde tamamen ortadan kalkmıştır. Görüşmenin gerçekleştirildiği foto muhabirleri, internet teknolojisi ve dijital teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile savaşlarda fotoğraf çekimi (film makaraları taşımadan artık yüzlerce poz çekilebilmektedir), film banyosu, farklı ISO değerlerine sahip filmlerin bulundurulması, film makaralarının gerekli durumlarda saklanması ve gönderilmesi konularında yaşanan sorunların ortadan tamamen kalktığını belirtmişlerdir.

Savaş Foto Muhabirliğinde Etik

Foto muhabirleri etik konusunda geleneksel etik kodlar ve sansür, oto sansür, propaganda vb. etik dışı uygulamalar konusundaki görüşlerini dile getirmişlerdir. Akreditasyon ve iliştilirilmiş gazetecilik uygulamaları da bu bağlamda etik tartışmaların odağında bulunmaktadır.

Foto muhabirlerin etik konusundaki görüşleri, özellikle doğruluk ilkesiyle ilişkili olan, fotoğrafa müdahalede bulunmama konusunda ortaklık göstermektedir. Buna göre foto muhabirleri, etik dışı sayılabilecek her türlü çekim öncesi ve sonrası müdahaleye karşı olduklarını ve bu tarz uygulamalarda da bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Foto muhabirlerine göre bu tarz müdahaleler gerçeği çarpıtma, olmayan bir gerçek yaratmayla aynı anlamı taşımaktadır. Bunun yanı sıra foto muhabirleri, özellikle çekim sonrası

müdahalelerin dijital teknoloji ile kolaylaştığını kabul etmekle beraber, yine aynı teknolojiden ve fotoğrafın yaygınlaşmasından kaynaklanan yeni denetim mekanizmalarının varlığına dikkat çekmektedirler: Artık savaşları foto muhabiri olsun ya da olmasın yüzlerce kişi fotoğraflamakta ve bu fotoğraflar internet sayesinde küresel bir dolaşıma sokulmaktadır. Dolayısıyla bir olaya ait görüntülerin karşılaştırılabilirliği, “yalanın” ortaya çıkmasını ve söz konusu foto muhabirinin teşhir edilmesini gündeme getirebilmektedir. Bu konuda foto muhabirlerinin görüşlerinden örnekler vermek mümkündür:

A.Antakyalı: Etik olmayan fotoğraflar o anlık çok başarı elde ettirir. Olmayan bir şeyi kurgu yaparsınız...Ama şimdi google var, bir google'a düşün mü bittin artık.

Ü.Bektaş: Bloggerlar var, yurttaş gazeteciliği denilen kendi çapında kendi internet sitesinde youtube'de gazetecilik yapan insanlar var... Dolayısıyla sen bir şeyi başından sonuna yalan üzerine kurduysan bu bir yerde mutlaka patlıyor.

Foto muhabirleri, savaş alanlarında fotoğraf çekerken tüm tarafları görüntüleyebilmenin, yani tarafsızlıkla da ilişkili olan dengelilik ilkesinin, geçerli olamayacağı konusunda da hemfikirdirler. Bunun temel nedeni olarak, “savaş alanlarında yer değiştirmenin hayati tehlike taşıması” gösterilmektedir. Tarafların foto muhabirlerine yönelik önyargılarından dolayı çekim yapılmasına izin vermemesi de bu nedenler arasındadır:

C.Aral: İki ordunun olduğu durumlarda muhakkak birinin yanında olman lazım. İki taraf arasında öyle hızlı geçişler yapamazsınız...Ben tarafsız olmaya çalışıyorum, ama adam pasaportuma bakıyor beni öldürüyor.

M.Tan: Taraf olmadan olmaz. İki bölgede birden olamazsınız.

Foto muhabirlerin, özellikle tarafsızlık ve nesnellik ilkeleri açısından birbirlerinden farklı görüşlere sahip oldukları noktalar da bulunmaktadır. Bir bölümü tarafsız ve nesnel olunabileceğini bir bölümü ise tam anlamıyla olunamayacağını ancak bunun için çaba harcanması gerektiğini savunmaktadır. Bulgular tarafsız ve nesnel olunabileceği üzerinde duranların, çoğu kez belirsiz argümanlara sahip olduklarını göstermektedir Bu açıdan neyin, ne kadar, nasıl çerçvelendiği foto muhabirinin yorumunun dışında bırakılmakta ya da foto muhabirinin sahip olduğu dünya görüşünün tarafsızlığı etkilemeyeceği varsayılmaktadır. Bu noktada söz konusu görüşler, foto muhabirinin sadece gözünün önünde gerçekleşen olayı, propaganda yapmadan, manipülasyona başvurmadan fotoğraflaması durumunda

tarafsızlığın ve nesnellüğün sağlanacağı varsayımına dayandırılmaktadır. Bu konuda örnek vermek mümkündür:

Yenerer: -Tarafsız olduğumu-Düşünüyorum tabii...Ben yalan haber yapmadım.

R.Öztürk: Her insanın dünya görüşüyle insana, hayata bir bakışı bir algısı vardır. Vizörden bakarken bu algı ağır basıyor. Tarafsız olunur tabi, tarafsız olmak lazım ...asker savaşıyor ama savaşa karşısınız...askerin ağlaması mesela onu görürsünüz, çekersiniz.

B.Özdemir: Birisi birisini dövüyor, siz bu bizimki dersiniz tarafısınız. Sizin göreviniz her an her zaman deklanşöre basabilmek.

Tarafsızlık ve nesnellik konusuna daha eleştirel yaklaşanlar, fotoğrafçının kendi dünya görüşünü bir şekilde fotoğraflara aktaracağı, dolayısıyla ancak tarafsızlık ya da nesnellik yönünde bir çabadan bahsedilebileceği, bu durumun da propaganda ya da manipülasyonu kesinlikle dışlaması gerektiği görüşündedirler. Bu açıdan en net tanım Abdurrahman Antakyalı'ya aittir:

A.Antakyalı: Mümkün değil tarafsız olmak. Deklanşöre bastığınız yer, çerçeveniz, kadrajın dışında birilerini bırakmanız. Kime göre doğru, kim diyebilir ki ben tarafsızım diye... Karşımdaki benim anladığım gibi anlamıyor olayı...vicdanına karşı tarafsız olduğunu düşünüyor musun o önemli. Baktım, ben bu olayı böyle gördüm, böyle anladım. Olabildiğince nesnel, objektif olmak için çalıştığımızı söyleyebiliriz burada.

Etik konusunda foto muhabirlerin iliştilirilmiş foto muhabirliği konusundaki görüşlerine değinmek de mümkündür. Foto muhabirlerinin bir bölümü bu uygulamayı tamamen etik dışı olarak değerlendirmektedir. Buna göre ordulara bir şekilde entegre olma, onların belirlediği sınırlar çerçevesinde ve onların denetiminde fotoğraf çekmek sansür ve oto sansürle aynı anlama gelmektedir. Bu durum ise gerek foto muhabirinin bağımsızlığı gerekse kamuoyunun doğru haber alma özgürlüğü önünde bir engel olarak görülmektedir. Farklı görüşte olanlar ise belirli bir denetim mekanizmasının varlığını kabul etmekle birlikte, “o tarafın” da fotoğraflanması gerekliliği üzerinde durmakta ve akreditasyon vb. denetim uygulamalarının da pek farklı sonuçlar doğurmadığını belirtmektedirler. Bu durumla ilişkili olarak iliştilirilmiş foto muhabirliğin dezavantajları sansür, otosansür, fotoğraf çekiminde denetlenme, hareket alanının kısıtlanması vb. iken avantajları ise kimsenin fotoğraflayamayacağı şeyleri fotoğraflama, ordu ve askerlerin savaşı nasıl yaşadıklarına dair fotoğraflar üretebilme şeklinde açıklanmaktadır.

Son olarak etik bağlamında foto muhabirleri, etik ihlallerden tek başına foto muhabirlerinin sorumlu tutulamayacağı görüşünü dile getirmektedirler. Bu açıdan foto muhabirleri; fotoğrafların sansürlenmesi, manipülasyon, bazı fotoğrafların öne çıkarılıp bazılarının yok sayılması, fotoğraflara eşlik eden metinle anlamın farklılaşması, yeniden çerçeveleme gibi konularda editöryal süreç ve bağlı olunan kuruluşun yayın politikasının etkili olduğu üzerinde ortak görüşe sahiptir.

Sonuç

Söz konusu çalışma, Türkiye'deki foto muhabirlerinin, savaş foto muhabirliğine bakış açılarını; tanımlar, sorunlar, etkiler ve etik ilkeler bağlamında ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla, dünyada gerçekleşen savaş bölgelerinde foto muhabirliği yapan 10 foto muhabiri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bulguları özetlemek mümkündür.

Türkiye'deki foto muhabirleri savaş foto muhabirliğini belirli bir uzmanlık gerektiren, yoğun risk taşıyan, savaş ve çatışma bölgelerinde gerçekleştirilen bir alan olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan savaş foto muhabirliği kavramının kullanımı konusunda farklı düşünceler mevcuttur. Örneğin Coşkun Aral, Abdurrahman Antakyalı gibi foto muhabirlerine göre mesleğin adı, tüm alt dalları kapsayacak şekilde, foto muhabirliği olmalıdır; savaş foto muhabirliği ancak bir uzmanlık alanı olabilir. Kavramın meslek adı olarak kullanımı konusundaki farklılıklara rağmen tanım konusunda bir ortaklaşalık söz konusudur. Foto muhabirlerinin çalışma ortamını da oluşturan, savaş olgusuna yönelik düşünceleri de ortaklık göstermektedir. Buna göre savaş olumsuz ve sona erdirilmesi gereken bir olgudur. Foto muhabirleri; savaş alanlarında özellikle savaşın birincil derecede kurbanları olan sivil halk, özellikle de kadın ve çocuklar konusunda çekimlerde bulduklarını; fotoğraf çekmekteki amaçlarının ise savaşın olumsuz taraflarını diğerlerine göstererek savaşların son bulmasını sağlamak olduğunu belirtmişlerdir. Bu açıdan hümanist perspektifle, barış için gerçekleştirilen bir savaş foto muhabirliğinden bahsetmek mümkündür. Savaşa ilişkin görüşler, foto muhabirlerinin savaşlarda etik değerler gereği olarak ilk planda barıştan yana olmaları gerektiği görüşüyle örtüşmektedir. Foto muhabirlerinin etik değerler konusunda hemfikir oldukları diğer konular ise şu şekilde

özetlenebilir: Çekim öncesi ve sonrasında kesinlikle fotoğraflara müdahalede bulunmama; var olanı fotoğrafı, tarafgirlikten kaynaklı bir fotoğrafı duruma karşı olma; belirli bir tarafa yönelik propaganda ya da manipülasyonda bulunmama; sansür ve otosansürden olabildiğince kaçınma. Foto muhabirleri, savaşlarda yer değiştirmeden kaynaklanan hayati risk ve birçok yerde aynı anda bulunmanın imkansızlığı gibi nedenlerden dolayı sorunlar yaşadığını; bu anlamda tanımlanacak bir tarafsızlığın ise gerçek dışı olduğu konusunda ortak görüşe sahiptirler. Tarafsızlık ve nesnellik gibi geleneksel etik değerler konusunda farklı görüşler de söz konusudur. Ancak kişisel olarak tarafsız olduğunu ya da olmaya çalıştığını belirtenler de taraflı olduklarını belirtenler de propaganda, manipülasyon, bulunduğu yerdeki olayları açıkça bir tarafı destekleyerek fotoğrafı gibi konularda eleştirel ve olumsuzlayıcı bir bakış açısına sahiptir. Savaş foto muhabirliğinde foto muhabirlerinin yaşadığı sorunlara ve mesleğin etkilerine ilişkin bulgular, foto muhabirlerinin savaş bölgelerinde hemen her kesim tarafından manipüle edilebileceği, denetlenebileceği ve sınırlandırılabilirliğini göstermektedir. Foto muhabirleri, savaş bölgelerinde gerek fiziksel gerekse psikolojik tahribata maruz kaldıklarını da belirtmişlerdir. Söz konusu psikolojik tahribatlara ilişkin bağlı oldukları medya kuruluşları tarafından desteklenmediklerini belirten foto muhabirleri; Türkiye medyasında 1990'lı yıllarda görülen teknik, güvenlik ve hayat sigortası vb. alanlarda görülen eksikliklerin 2000'li yıllarda düzelmeye başladığını belirtmektedirler. Görüşmelerin gerçekleştirildiği foto muhabirlerinin açıklamalarından hareketle bu sorunlar konusunda uluslararası ajanslar ve Türkiye'deki medya kuruluşları arasında dikkate değer bir farklılığın bulunduğu da söylenebilmektedir. Uluslararası ajanslarda çalışan foto muhabirlerine uzun zamandır profesyonel ön eğitim verilmekte ve güvenliklerine yönelik teçhizat sağlanmaktadır.

Kaynakça

AA/Anadolu Ajansı (2015) AA Halep Muhabiri Leyla Bombalı Saldırıda Hayatını Kaybetti. [Çevrimiçi]. *Anadolu Ajansı*, 09.10.2015, <http://aa.com.tr/tr/dunya/aa-halep-muhabiri-leyla-bombali-saldirida-hayatini-kaybetti/436750> (Erişim tarihi: 02.02.2017).

Amar, P. J. (2009) *Basın Fotoğrafçılığı*. (Çev.) İ. Çınarlı. İstanbul: Kırmızı.

- Baudrillard, J. (2002) İllüzyon, Yitirilen İllüzyon ve Estetik. *Doğu Batı: Yeni Düşünce Hareketleri*, 2 (19): 9-29.
- _____ (2006) War Porn. *Journal of Visual Culture*, 5 (1): 86-88.
- Biagi, S. (2011) *Media Impact: An Introduction to Mass Media*. Belmont/CA: Cengage Learning.
- BİK/Basın İlan Kurumu (2016) Savaş Muhabirlerinin Eğitimi Gerçeği Aratmıyor. [Çevrimiçi]. *Basın İlan Kurumu*, <http://www.bik.gov.tr/savas-muhabirlerinin-egitimi-gercegi-aratmiyor/> (Erişim tarihi: 06.12.2016).
- CPJ (Gazetecileri Koruma Komitesi) (2015) Crossfire/Combat Deaths by Country in 2015. [Çevrimiçi]. *CPJ*, <https://www.cpj.org/killed/2015/in-combat.php> (Erişim tarihi:10.12.2016).
- _____ (2016) 27 Journalists Killed in Crossfire/Combat in 2016. [Çevrimiçi]. *CPJ*, <https://www.cpj.org/killed/2016/in-combat.php> (Erişim tarihi:10.12.2016).
- Çubukçu, M. (2005) *Ateş Altında Gazetecilik: Savaş ve Savaş Haberciliği*. İstanbul: Metis Güncel.
- _____ (2006) Tarihe Sıcak Tanıklar. *Akademi İletişim Dergisi*, 5: 10-14.
- Dailymail (2014) Pulitzer Prize-Winning Photographer Fired After Admitting That He Doctored Syrian War Rebel Picture By Photoshopping Camera Out Of Original Image. [Çevrimiçi]. *Dailymail*, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2544662/Pulitzer-Prize-winning-photographer-fired-admitting-doctored-Syrian-war-rebel-picture-photoshopping-camera-original-image.html> (Erişim tarihi:05.11.2016).
- Duran, R. (2011) Savaş Alanlarında Foto Muhabirliği. [Çevrimiçi]. *Apoletli Medya*, <http://apoletlimedya.blogspot.com/2011/10/savas-alanlarinda-fotomuhabirligi.html>. (Erişim Tarihi: 01.10.2016).
- EMDR (2016) Travma Sonrası Stres Bozukluğu. [Çevrimiçi]. *EMDR*, <http://www.emdr-tr.org/travma-sonrasi-stres-bozuklugu/> (Erişim tarihi:02.02.2017).
- Erol, D.D. (2013) Türkiye Yazılı Basımında Yugoslavya Savaşları ve Savaş Foto Muhabirliği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Freund, G. (2007) *Fotoğraf ve Toplum*. (Çev.) Ş. Demirkol, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Geray, H. (2004) *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Genesis.

- Gezgin, S. (2002) *Basında Fotoğrafçılık*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gidal, T. (1973) *Modern Photojournalism: Origin and Evolution 1910-1933*. New York: Collier Books.
- Ingledeu, J. (2005) *Photography*. London: Laurence King Publishing.
- Irby, K. (2003a) Associated Press Letter on Photo Editing Policy. [Çevrimiçi]. *Poynter*, <https://www.poynter.org/2003/associated-press-letter-on-photo-editing-policy/15452/>, (Erişim tarihi:05.02.2017).
- _____ (2003b) Washington Post Policy on Manipulation of Photographic Images. [Çevrimiçi]. *Poynter*, <http://www.poynter.org/2003/washington-post-policy-on-manipulation-of-photographic-images/15451/>, (Erişim tarihi:05.02. 2017).
- İnal, A. (1995) Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu. *Toplum ve Bilim*, 67: 111-134.
- Kavas, U. (2008) *Türkiye 'de Basın Fotoğrafçılığının Görsel Tarihi: 1960'dan Günümüze 1.Kitap*. Ankara: Dumat Ofset.
- Lester, P. M. (2006) *Visual Communication: Images with Messages*. Belmont, California: Thomson Wadsworth.
- Newhall, B. (1982) *The History of Photography: From 1839 to the Present*. New York: Museum of Modern Art.
- Önder, E. (2000) Savaşta Ruhsal Durum. A.Koçak içinde, *Savaşta Gazetecilik Savaşta Yaşamak*, Gün Yayıncılık.
- Özendes, E. (1995) *Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğrafçılık (1839-1919)*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Radikal (2011) 'Cep' Fotoğrafi Ödülü Winter'a. [Çevrimiçi]. *Radikal Gazetesi*, <http://www.radikal.com.tr/teknoloji/cep-fotografi-odulu-wintera-1042141/> (Erişim tarihi:02.02.2017).
- Reuters, (2017) A Brief Guide to Standards, Photoshop and Captions. [Çevrimiçi]. *Reuters Handbook of Journalism*, http://handbook.reuters.com/?title=A_Brief_Guide_to_Standards,_Photoshop_and_Captions#Image-Editing_Software (Erişim tarihi:05.02.2017).
- Roth, M.P. (1997) War photography. J. S. Olso (ed.) in, *Historical Dictionary of War Journalism*, London: Greenwood Press, (331-336).

- Sontag, S. (2004) *Başkalarının Acısına Bakmak*. (Çev.) O. Akınhay. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Sönmez, M. (2003) *Filler ve Çimenler*. İstanbul: İletişim.
- TGC (2017) Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi. [Çevrimiçi]. *TGC/Türkiye Gazeteciler Cemiyeti*, <http://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>. (Erişim tarihi:02.02.2017).
- Tokgöz O. (1981) *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Törenli, N. (2005) *Yeni Medya Yeni İletişim Ortamı*. Ankara: Bilim ve Sanat .
- Yamaner, M. B. & A. E. Öktem, B. Kurtdarcan ve M.C. Uzun (Haz.). 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. 238. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi & International Committee of the Red Cross (ICRC) İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, 42.
- Zelizer, B. & S. Allen (2010) *Keywords in News and Journalism Studies*. New York: Open University Press.

Kocaeli Yerel Gazetelerinde Yayınlanan Haberlerin Analizi

Tolga ŞAHİN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Kocaeli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Genel Gazetecilik A.B.D.

tstolgasahin@gmail.com

Özet

Yaygın (ulusal) basın ulusun genelini ilgilendiren haberler yaparak kamuoyunu bilgilendirirken yerel unsurlardan yararlanmaktadır. Yerel basın ise “haberlin yakınlığı” kriteri gereği yerel halkı kendi bölgelerinde meydana gelen olaylar ile ilgili bilgilendirmektedir. Buna bağı olarak araştırmada, bu durumun tersine bir bakış açısı değerlendirilerek yerel basında, yaygın haber kullanımının olup olmadığı, yerel basının haber konularının nelerden oluştuğu ve hangi konulara ağırlık verildiği, Çağdaş Kocaeli ve Özgür Kocaeli gazetelerinin birinci sayfalarında yer alan haberlerinin içerik analizi yapılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu gazetelerin araştırma nesnesi yapıma nedeni, Basın İlan Kurumu (BİK) 2015 verilerine göre Kocaeli de yayın yapan gazeteler içinde ilk 10 sıralamasında yer almaları, farklı yayın politikalarına sahip olmaları ve farklı kitlelere seslenmeleridir (Ocak-Aralık 2015 Tiraj Raporu). Araştırmanın temel varsayımları yerel basında yaygın haberlerin kullanıldığı ve yerel haberlerin içeriklerinin en çok siyasi haberlerden oluştuğudur. Çalışma yerel gazetelerin yaygın (ulusal) haberleri kullanıp kullanmadığını, haber içeriklerinin hangi konulardan oluştuğunu ortaya koymasını ve yerel haber içeriklerini şekillendiren faktörlerin incelenmesini amaçlayan çalışmalara öncülük etmesi açısından önem arz etmektedir. Çalışma sonucunda yerel basında kullanılan ulusal (yaygın) haberlerin yerel haberlere oranının %3,49 olduğu ve bu haberlerin Kocaeli ilini ilgilendiren haberlerden oluştuğu, yerel haberlerin en çok %28,08 oran ile siyasi içerikli haberleri yansıttığı buna karşın güncel olayları yansıtan haberlerin %23,42 oran ile ikinci sırada kaldığı bulgusuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal basın, yerel basın, içerik analizi, Kocaeli, Resmi İlan

•••••

Makale geliş tarihi: 09.04.2017 • Makale kabul tarihi: 09.05.2017

Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 29-52

An Analysis on Local Press News in Kocaeli

Tolga ŞAHİN, B.A

M.A. Student

Kocaeli University

Social Sciences Institute

Journalism

tstolgasahin@gmail.com

Abstract

The public (national) press utilizes local elements while informing the public by making news about the general public. The local press informs the local people about the events that took place in their districts according to the "closeness of news" criterion.

Accordingly in the study, contrary to this situation, it was tried to put forward by content analyzing the contents of the first page news of Çağdaş Kocaeli and Özgür Kocaeli newspapers about whether there is national news use or not in the local press, what is the topic of local press and which topics are emphasized in the local press. The reason for the research object of these newspapers is that according to the Press Ad Council (RCC) 2015 data, these newspapers take place in the first 10 ranks of the publishing newspapers in the Kocaeli, have different broadcasting policies and call out to different masses (January-December 2015 Circulation Report). The basic assumptions of the study are that the local press used public (national) news and the content of local news is the mostly political news. The study is important in the terms of reveal that local newspapers using common (national) news or not, what is the contents of the news and pioneer the studies aiming to examine the factors that shape the local news contents.

As a result of the study, it is seen that the ratio of the public (national) news to the local news is %3,49 and these news are related to the Kocaeli province, local news reflect political content with a maximum of %28.08, whereas, news that reflect current events are second with rate of % 23.42.

Keywords: National press, local press, content analysis, Kocaeli, Press Ad Council (RCC)

•••••

Article arrival date: 09.04.2017 • Article acceptance date: 09.05.2017

Maltepe University Journal of Faculty of Communication • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 29-52

Giriş

Yerel basının demokrasilerdeki kuşkusuz en önemli görevi halk için halkın yararına yönetimlerin faaliyetlerini denetlemek, halkın sorunlarını dile getirmek, bunlara çözüm önerileri sunmak ve bunları yönetimlere ileten bir köprü vazifesi görmesidir. Bu görevini yerine getiren yerel basın, bireylerin demokratik olarak bilinçlenmesine, eleştirel bakışlarının gelişmesine aracılık ederek demokrasinin gelişmesine katkı sağlayabilmektedir. Yerel basın bu görevi yerine getirirken aynı zamanda yönetsel aksaklıkları, başarısızlıkları ve yolsuzlukları halka aktararak yerel yönetimlerin ve siyasi aktörlerin halk tarafından sorgulamasına da aracılık edebilmektedir. Ancak yerel basının bu görevlerini yerine getirmesinin önünde bir takım engeller bulunmaktadır.

Hükümetin, yerel yönetimlerin ve siyasi aktörlerin elinde bulundurdukları yaptırım gücü yüksek araçlar, yerel basının hükümetler, yerel yönetimler ve siyasi aktörler ile arasını iyi tutmak istemesine neden olabilmekte, bu da yerel basının sorgulayıcı görevine zarar vermektedir. Bu araçlara en iyi örnek ise yerel basının en önemli gelir kaynağı olan resmi ilanlardır. Resmi ilanlar bir devlet kuruluşu olan Basın İlan Kurumu (BİK) tarafından dağıtılarak hükümetin yaptırım gücünü oluşturmakta, Basın İlan Kurumu Teşkilatına dair 195 sayılı kanun ile kurumun şubesinin bulunmadığı yerlerde resmi ilanların yayınlanmasına valiliğin aracılık etmesi ile ise yerel düzeyde bir yaptırım gücü oluşturmaktadır. Haber içeriklerinin bu faktörler neticesinde şekillenebilme ihtimali, halkın gözünde yerel gazetelerin sorgulayıcı yönünün tartışma konusu olmasına neden olabilmektedir. Resmi ilanlar dışında haber içeriklerine etki eden bir diğer faktörde haber kıtlığı nedeniyle yerel basının belediyelerden gelen haberlere bültenlerinde sıklıkla yer vermesidir. Bu durumda bir baskı ve baskıya yönelik değişimden söz edebilmek için haber içeriklerinin sorgulanmadan, olduğu gibi aktarılması gerekmektedir.

Araştırmada Çağdaş Kocaeli ve Özgür Kocaeli gazetelerinin Mart, Haziran ve Kasım 2015 tarihli yayınlarının ilk sayfalarında yer alan 1978 haber analize tabi tutulmuş ve bu kapsamda toplam 180 sayfa incelenmiştir.

Çalışmanın başlangıcında Kocaeli yerel basın tarihi ve yerel basının görevleri ve haber içeriklerinin şekillenmesi hakkında literatür bilgisi verilmiş ardından Çağdaş Kocaeli ve Özgür Kocaeli gazetelerinin ilgili sayılarında yer alan haberler ile ilgili toplanıp, analiz

edilen veriler, tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmanın sonucunda bu gazetelerde sunulan yerel haberler ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tarihsel Perspektiften Kocaeli Yerel Basını

Kocaeli de ilk matbaa, 1863 yılında Akmeşe de, Akmeşeli Mardros Mavyan tarafından kurulmuştur (Kocaeli İl Yıllığı, 1967, s.113). Ermeni Manastırının yanında kurulan bu matbaa daha çok Akmeşe Manastırının ihtiyacı olan kitapları ve kağıtları basmaktaydı. Bu matbaa dışında İzmit'te Birinci Dünya Savaşı yıllarında Maryan adlı bir Ermeni vatandaşın kalma bir taş matbaada bulunmaktaydı. Bu taş basma matbaa ile Kocaeli de çıkarılan ilk gazete ise "Kocaeli" adlı gazete olmuştur (Kocaeli İl Yıllığı, 1973, s.131). Bu gazete Mutasarrıflık Yazı İşleri Müdürü Tevfik Bey yönetiminde yayınlanmıştır. 300 ile 500 adet, renkli olarak basılan gazete haftada bir kez yayınlanmıştır (Kocaeli İl Yıllığı, 1973, s.139). Kocaeli de yayınlanan gazeteler tarihsel olarak incelendiğinde 1921 yılında yayınlanan Türkyolu gazetesi yayınlanan ilk gazeteler arasında yer almaktadır. Tevfik Noyan, Eczacı Behçet Diker, Mustafa Hulusi, Ali Rasih, Sıtkı Özer ve Rifat Yüce'nin kurduğu şirket tarafından yayınlanan gazete, 1943 yılına kadar haftada bir yayınlanırken bu tarihten sonra günlük olarak yayınlanmaya başlanmıştır. 1965 yılında ise yine Kocaeli de yayınlanan bir başka gazete olan Bizimşehir gazetesiyle birleşerek adını Türkyolu-Bizimşehir olarak değiştirmiştir. Kocaeli'de yayınlanan bir diğer gazetede 1923 yılında Kılıçoğlu Hakkı Bey tarafından yayınlanan Hürfikir gazetesi olmuştur. Gazete, sahibinin Milletvekili seçilmesinden sonra 1931 yılında kapanmıştır. 1938 yılında Avukat Sedat Pek ve Cevdet Baykal tarafından yayınlanan Körfez gazetesi ise 39 sayı yayımlandıktan sonra kapanmıştır (Kocaeli İl Yıllığı, 1973, s.139). Bu gazeteler dışında Kocaeli de yayınlanan diğer gazeteler ise, Genç Düşünceler, Marmara, Yeşil İzmit, Hürsöz (Günlük), Yavuz, Yuman, 27 Mayıs, Demokrat Kocaeli, Büyük Dava, Azim, İstiklal, Kocaeli Adalet, Hedef ve Seka Postası (15 Günlük), Doğuş (Günlük), Körfez (3 Günlük), Işık, Yeni Yarımca, Karamürsel Postası, Ticaret ve Sanayi Odası (15 Günlük) ve Karamürsel Expres (Günlük) adlı gazetelerdir (Kocaeli İl Yıllığı, 1973, ss.139-141).

Kocaeli de günümüzde yayın hayatını sürdüren gazeteler ise, Bizim Kocaeli, Çağdaş Kocaeli, Kocaeli, Kocaeli Demokrat, Manşet Kocaeli, Mavi Kocaeli, Özgür

Kocaeli, Derince Ekspres, Demokrat Gebze, Gebze, Gebze Yenigün, Marmara Gebze, Yeni Haber, Gölcük Haber ve Gölcük Postası adlı gazetelerdir (Basın İlan Kurumu, 2015). Bu gazetelerden Bizim Kocaeli ve Manşet Kocaeli gazeteleri 2016 yılında çıkarılan Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında kapatılmıştır (Hürriyet, 2016).

Yerel Basının Görevleri ve Haber İçeriklerinin Şekillenmesi

Yerel basın, kavramsal olarak basın kanununda iki şekilde tanımlanmaktadır. Bunlar; bölgesel süreli yayın ve yerel süreli yayın tanımlarıdır. Bölgesel süreli yayın, tek bir basınyayın kuruluşu tarafından basılan ve en az üç komşu ilde veya en az bir coğrafi bölgede yayımlanan süreli yayın olarak; yerel süreli yayın ise, tek bir yerleşim biriminde yayımlanan süreli yayınlar ile haftada bir veya daha uzun aralıklarla yayımlanan yaygın ve bölgesel yayınlar olarak tanımlanmıştır (5187 sayılı Basın Kanununun 2. Maddesi). Bu kavramsal tanımlamalar arasında şunu belirtmek gerekir ki gerek tanımsal gerekse ulusal basın söyleminin anlamsal sorunlarından dolayı ulusal basın tanımı yerine yaygın basın tanımını kullanmak daha yerinde olacaktır. Çünkü yerel, bölgesel ve yaygın basınının birleşimiyle ortaya ulusal basın çıkmaktadır (Gürel, 2007, s.171). Kısaca yerel basın, tek bir yerleşim biriminde günlük, haftalık veya aylık olarak yayınlanan, yerel konuların haber edildiği, bölge halkının sorunlarının yöneticilere iletilmesinde köprü vazifesi gören gazeteler bütünü olarak tanımlanabilir.

Gazetecinin, dolayısıyla basının da görevi, halk için halk yararına yönetimleri denetlemek, halkın görüşünü, isteklerini yönetime iletmek, dolayısıyla halkın sesini duyurmaktadır (Nalcıoğlu, 2007, s.198). Bu yapılırken gazetecinin tarafsızlığı ilkesi gereği toplumda yer alan bütün grup ve bireylerin görüşlerine yer verilmelidir (Girgin, 2001, s.143). Yerel basın, yerel halkın bütün grup ve bireylerine söz hakkı tanıyarak, yerel düzeyde demokrasi kültürüne katkı sağlamaktadır. Bunu yaparken halkı bilinçlendirme görevini de üstlenen yerel basın, demokrasinin uygulanması ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü demokratik olarak bilinçlenmiş, eleştirel bakışı gelişmiş ve haklarını bilen bireyler var olduğu müddetçe demokrasiler gelişme göstermektedir.

Yerel basın bölge halkının sorunlarını dile getirerek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunarak, yöneticilerin bu konulara dikkatlerini çekebilmektedir (Kalender, 2002, s.60). Yerel basın bu görevinin yerine getirirken bölgesel elitlerin sınırlanabilir, sorgulanabilir ve hesap verebilir bir konuma gelmesinde etkili olabilmektedir (Nielsen, 2015, s.5). Bu noktada yerel basın hem halkın sorunlarını dile getirmeli hem de yerel siyasi aktörleri ve faaliyetlerini denetleme unsuru olarak görevini ifşa etmelidir. Ancak bu şekilde yönetilenler yönetimin perde arkasını, yönetsel aksaklıkları, başarısızlıkları ve yolsuzlukları öğrenme fırsatına sahip olurlar (Gürel, 2007, s.173). Bu şekilde işleyen bir süreçte yerel basın, demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesine hizmet etmiş olacaktır. Ancak bu görevlerini yerel basının ne kadar yerine getirebildiği, ne kadar getiremediği her zaman tartışma konusu olagelmıştır.

Yerel gazeteler, yerel otoritelerden bazıları olan siyasilerin ve belediye başkanlarının açıklamalarına yayınlarında öncelik vermektedir. Bunun asli nedeni, konuları gereği bu kişilerin birinci derece haber kaynağı konumunda olmalarıdır. Ancak bu görev yerine getirilirken bu açıklamalara eleştirel perspektiften yaklaşmak gerekmektedir. Çünkü medyanın gündem oluşturma gücünü kullanmak isteyen bu kaynaklar medyayı manipülasyon aracı olarak görebilmektedir. Bu olasılığa rağmen yerel basın, kanunlarla yasallaştırılmış yaptırım gücü yüksek araçları elinde bulunduran hükümetler, yerel yönetimler ve yerel aktörler ile arasını iyi tutmak istemektedir. Çünkü yerel basın siyasi aktörlerin ve yerel iktidarların ekonomik baskı ve çeşitli yasaklamalarına maruz kalmaktadır.

Geçmişten günümüze siyasi aktörlerin ve iktidarların yaygın basına uyguladığı ekonomik baskı ve çeşitli yasaklamalar yerel basında da kendini göstermekte ve bu durum yerel basının denetleyici görevinde ne kadar etkin olduğu konusunda kuşku uyandırmaktadır. Bir yerel basın kuruluşunun siyasi yapı, sermaye grubu ve diğer çıkar gruplarıyla bir ilişkisi söz konusu olmamalıdır. Eğer bu durum gerçekleşir ve bu gruplar bir yerel gazetenin sorgulayıcı, eleştirel haberlerine bir kısıtlama veyahut gazetenin basımına, dağıtımına ve ticari reklamlarına engelleme getirilebilir duruma gelir ise yerel basının

---

¹ Yerel Siyasi Aktörler: Belediyeler, Belediye Başkanları, Yerel Siyasetçiler, Siyasi Partiler, Valiler, Sivil Toplum Örgütleri ve Baskı Gruplarıdır.

sorgulayıcı görevini yerine getiremediği söylenebilir (Yaşın, 2009, s.116). Yerel gazeteler arasında siyasi yapıyla bağlantılı şekilde sadece seçim dönemlerinde reklam pastasından pay kapmak için çıkarılan gazetelerde yer almaktadır. Bu gazeteler hem yerel gazetecilik kültürüne zarar vermekte hem de halkın yerel gazetelerin asli görevini yerine getirip getirmediği konusunda kuşkuya düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu siyasi etkiler yerel gazetelerin haber içeriklerinin değişmesine etki etmektedir. Bu etkiyle siyasi haberler daha ön plana çıkarılırken güncel olaylar, halkın sorunları daha geri planda tutulmaktadır. Yalnız burada belirtilmesi gereken bir başka husus bu değişimin sadece siyasi baskılarla olmadığı buna etken olan bir başka unsurun ise yerel basının haber kıtlığı sonucu belediyelerden gelen haberleri sıklıkla gazete sayfalarında kullanmasıdır. Bu durumda siyasal aktörlerin faaliyetlerindeki yanlışlıklar bu haberlerde eleştirilmeden veriliyorsa, bir baskı ve baskıya yönelik değişimden söz etmek mümkün olacaktır.

Yerel basına karşı uygulanan en önemli baskı aracı, yerel basının en önemli gelir kaynağı olan resmi ilanlardır. Resmi ilanlar, yasa, tüzük ve yönetmelik gereği yayınlanması zorunlu olan ve reklam niteliği taşımayan ilanlar, özel idarelerin, belediyelerin, köylerin, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin ilanları ve Devlet İhale Kanunu'na göre verilmesi gereken ilanlardır. Bunların dağıtımını Basın İlan Kurumu örgütler ve bu ilanlar genelde yerel gazetelere verilir (Topuz, 2003, s.383). Basın İlan Kurumu Teşkilatına Dair 195 sayılı kanunun ilgili maddesince kurumun şubesinin bulunmadığı yerlerde resmi ilanların yayınlanmasına valilik aracılık etmektedir. Ayrıca bu kanunla beraber Basın İlan Kurumu Genel Müdürlükleri ile beraber valiliklere de geniş yetkiler verilmiştir (Basın İlan Kurumu Teşkilatına Dair 195 Sayılı Kanun). Bu durum yerel gazetelerin valilik ile dolayısıyla vali ile arasını iyi tutma ihtiyacı duymasına ve dolayısıyla valilikle ilgili mümkün olduğunca olumsuz haberlere bültenlerinde yer vermemesine neden olmaktadır. Ayrıca yerel gazetelerin yörenin en büyük mülki amirinin iznine bağlı olarak yayımlanması da mülki amirin, istemediği türde yayınlar yapan ya da kendi yayınlamak istediği haberi yayınlamayan gazetelere yasaklar getirebilmesine neden olabilmektedir (Erdem, 2007,s.118). 2004 yılındaki resmi ilan dağıtım verilerini inceleyen Atilla Girgin bu konuda resmi ilan dağıtımının ağırlıklı olarak yerel basına yöneldiğini ancak nesnel ölçütlere rağmen, ilanların okunan gazetelere değil, ya resmi ilan almak için ya prestij ya politik ya

da “tam sınıflandırılmayan özel amaçlarla” basılan gazetelere verildiğini belirtmiştir (Girgin, 2007, s. 259).

Araştırmanın Amacı

Yerel gazetelerin birinci sayfalarında yer alan haber türlerinin hangi haber konularından oluştuğu ve bu haber türlerinden hangilerinin ön plana çıktığının, yaygın haberlerin yer alıp almadığının, eğer yer alıyorsa bunun oranının araştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada Çağdaş Kocaeli ve Özgür Kocaeli gazeteleri incelenmiştir. Bu gazetelerin seçilmiş olma sebebi Basın İlan Kurumu (BİK) 2015 verilerine göre Kocaeli de yayın yapan gazeteler içinde ilk 10 sıralamasında yer almaları, farklı yayın politikalarına sahip olmaları ve farklı kitlelere seslenmeleridir.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evreni, yerel gazeteler olup, çalışma evreni olarak Kocaeli ilindeki yerel gazeteler seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini olarak 2015 BİK tiraj rakamlarına göre ilk 10 içinde yer alan ve ulaşılabilen Çağdaş Kocaeli ve Özgür Kocaeli gazeteleri alınmıştır. Örneklem, 1 yılın 4 aylık dönemlere bölünmesi ve her bir dönemden rastlantısal örneklem türüne göre seçilmesiyle oluşturulmuştur. Bunlar ilgili gazetelerin Mart, Haziran ve Kasım 2015 tarihli yayınlarıdır. Araştırmanın çözümleme birimini ise gazetelerin ilk sayfaları oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplamda 180 sayfa, 1978 Haber incelenmiştir. Bu haberlerin 1030 tanesi Çağdaş Kocaeli gazetesine, 948 tanesi ise Özgür Kocaeli gazetesine aittir.

Araştırmada tercih edilen iki gazetenin Mart, Haziran ve Kasım 2015 sayılarının ilk sayfalarındaki tüm haberler incelenmiş. Bunun dışında birinci sayfada yer alan köşe yazıları, reklamlar ve gazetenin diğer sayfaları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Çağdaş Kocaeli Gazetesinin 1, 8, 15 ve 22 Mart tarihli yayınları ile 5, 6, 18 Haziran tarihli yayınları ulaşılabilmesi sebebiyle kapsam dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada İçerik analizi metodu kullanılmıştır. İçerik Analizi, belli bir metnin, kitabın, belgenin, belli özelliklerini sayısallaştırarak belirleme amacı ile yapılan bir taramadır. Belgelerdeki belli bakış açıları, felsefeler, dil, anlatım vb. özellikler, derinliğine ve belli ölçütlere göre yapılacak çözümlerle anlaşılabilir (Karasar, 2012, s.184). Sayısal olarak ölçülebilen verilerin istatistiksel çözümleriyle sosyal olguları inceleyen nicel içerik analizinin amacı ise bir olgu bağlamında değişkenler arasındaki ilişkilerin gücünü tanımlamaktır (Güllüoğlu, 2012, s.385). Nitel araştırma ise; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir (Yıldırım; Şimşek, 2008, s.39).

Araştırmanın Hipotezleri

- H.1. Yerel gazetelerin ilk sayfalarında yerel haberlerin yanı sıra ulusal (yaygın) haberlerde kullanılmaktadır.
- H.2. Yerel gazetelerin ilk sayfalarında yer alan ulusal (yaygın) haberlerin yerel haberlere göre kullanım oranı düşüktür.
- H.3. Yerel basında kullanılan yerel haber türlerinden öne çıkan tür siyasi haber türüdür.
- H.4. Yerel basında kullanılan ulusal (yaygın) haber türlerinden öne çıkan tür güncel haber türüdür.

Bulgular ve Yorumlar

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Haberlerin Niceliksel (Kantitatif) Analizi

Tablo: 1. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Toplam Haber Sayısı

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Toplam Haber Sayısı	Mart		Haziran		Kasım		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Çağdaş Kocaeli	346	53,56	306	48,11	378	54,31	1030	52,07
Özgür Kocaeli	300	46,44	330	51,89	318	45,69	948	47,93
Toplam Sayı ve Oran %	646	100,0	636	100,0	696	100,0	1978	100,0

Gazetelerin birinci sayfalarında yer alan toplam haber sayılarına bakıldığında; Mart ayı verilerine göre; Çağdaş Kocaeli gazetesinin 346 haber (%53,56) ile Özgür Kocaeli gazetesinden daha fazla haber yayınladığı bilgisine ulaşılmaktadır. Haziran ayı verilerine göre; Özgür Kocaeli gazetesinin 330 haber (%51,89) ile Çağdaş Kocaeli gazetesinden daha fazla haber yayınladığı bilgisine ulaşılmaktadır. Kasım ayı verilerine göre; Çağdaş Kocaeli gazetesinin 378 haber (%54,31) ile Özgür Kocaeli gazetesinden daha fazla haber yayınladığı bilgisine ulaşılmaktadır. Üç ayın toplamındaki veriler incelendiğinde; Çağdaş Kocaeli gazetesi 1030 haber (%52,07) ile Özgür Kocaeli gazetesinden daha fazla haber yayınladığı görülmektedir

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Haberlerin Niteliksel (Kalitatif) Analizi

Tablo 2. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Haber Türleri

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Haber Türleri	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Yaygın*	17	1,65	21	2,21	38	1,92
Yerel	999	97,00	910	96,00	1909	96,51
Diğer**	14	1,35	17	1,79	31	1,57
Toplam Sayı ve Oran %	1030	100,0	948	100,0	1978	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında en fazla yer alan haber türü 999 haber (%97,00) ile yerel haberlerdir. Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında 17 tane (%1,65) yaygın habere yer verildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu haberler; Viyana’da düzenlenen Pişmaniye festivali, Körfez Geçiş Köprüsü inşaatında görevli Japon mühendis Ryoichi Kish’in köprünün halatlarından birinin kopması üzerine intiharı, 18 Mart Çanakkale zaferinin anılışı, 7 Haziran ve 1 Kasım genel seçimlerinin sonuçları (Kocaeli ilinden seçilen Milletvekilleri endeksli), Bilal Erdoğan’ın Gölcük’te Hacı Fatma Kahraman Cami açılışına katılması, genel seçimlerde seçilen vekillerin yemin törenleri, 78 yaşındaki Derinceli Muharrem Açıl’ın İstanbul Hukuk Fakültesinde Hukuk eğitimi alması, Gölcük Halkbank şubesinde İsmail İpek adlı bir vatandaşın soygun girişimi, Kemal Kılıçdaroğlu’nun abisinin oğlu Özgür Kılıçdaroğlu’nun nikah töreni için Derinceye gelişi

* Diğer kategorisi, yaygın bazda çıkan haberlerin yerel baza indirgenerek sunulan haberleri kapsamaktadır.

**Yaygın diye kategorilenen haberler Yaygın basında yer alıp, almamalarına göre kategorize edilmiştir.

ve Rus casus uçağının Türkiye'nin Karadeniz hava sahası üzerinde yaptığı uçuş üzerine yapılmış haberlerdir. Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında diğer kategorisinde 14 haber (%1,35) yer almaktadır. Yaygın basında çıkan ancak yerel baza indirgenerek sunulan haberlerin konu içerikleri şunlardır; Kocaeli'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kutlamaları ve Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıldönümünde Kocaeli'deki etkinlikler ile Mustafa Kemal Atatürk'ün anılmasıdır.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında en fazla yer alan haber türü 910 (%96,00) haber ile yerel haberlerdir. Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında 21 tane (%2,21) yaygın habere yer verildiği bulgusuna varılmıştır. Bu haberler; 18 Mart Çanakkale zaferi, Emine Erdoğan'ın kurduğu "Gönül Elçileri" derneğinin Kocaeli'deki ağaç dikme faaliyetleri kapsamındaki etkinlikleri, seçim sonuçları, Milletvekili mazbatalarının dağıtımı, Süleyman Demirel'in toprağa verilmesi, Kandıra Cezaevi Müdürü İsmet Aktürk'ün öldürülmesi, Angelina Jolie'nin Suriyeli sığınmacıları ziyaret için Türkiye'ye gelişi, yeni kurulacak hükümetle ilgili haberler, İzmit'in kurtuluşu (Cumhurbaşkanının mesajıyla beraber sunulmuştur), New York'ta Victoria's Secret defilesinin düzenlenmesi, Körfez Köprü ücreti haberi, Gölcük Halkbank şubesinde İsmail İpek adlı bir vatandaşın soygun girişimi, Körfez Geçiş Köprüsü inşaatında görevli Japon mühendis Ryoichi Kishi'nin köprünün halatlarından birinin kopması üzerine intiharı, Viyana'daki Pişmaniye festivali, Bilal Erdoğan'ın Gölcük'te Hacı Fatma Kahraman Cami açılışına katılması, HSYK'nın hakim ve savcılarını atama kararname (Türkiye geneli rakamlar sunulduktan sonra yerel rakamlar sunulmuştur.) haberleri yer almaktadır. Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında diğer kategorisinde 17 haber (%1,79) yer almaktadır. Yaygın basında çıkan ancak yerel baza indirgenerek sunulan haberlerin konu içerikleri şunlardır; 8 Mart Dünya Kadınlar Günü (İzmit'te engelli oğluyla yaşam mücadelesi veren bir anne örneğiyle sunulmuştur.), genel seçimlerle ilgili Kocaeli'de yapılan faaliyetler hakkında haberlerdir. Toplam veriler incelendiğinde hem Çağdaş Kocaeli hem de Özgür Kocaeli gazetelerinin birinci sayfalarında en fazla yayınlanan haber türü 1909 haber (%96,51) ile yerel haberler olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Tablo: 3. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yaygın Haber Türleri

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yaygın Haber Türleri	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran%	Sayı	Oran %
Seçim	4	23,53	7	33,33	11	28,95
Güncel	7	41,18	6	28,57	13	34,21
Ekonomi	-	-	-	-	-	-
Asayiş (Adli Vaka)	5	29,41	4	19,05	9	23,68
Açılış ve Etkinlikler (Anma, Tören, Kutlama, vb.)	1	5,88	4	19,05	5	13,16
Spor	-	-	-	-	-	-
Toplam Sayı ve Oran %	17	100,0	21	100,0	38	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yaygın haber türleri incelendiğinde; en fazla yer alan haber türü, 7 haber (%41,18) ile “Güncel” haber türü olurken ikinci sırada 5 haber (% 29,41) ile “Asayiş (Adli vaka)” haber türünün, üçüncü sırada 4 haber (% 23,53) ile “Seçim” haber türünün yer aldığı, en az yer alan haber türünün ise 1 haber (%5,88) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber türü olduğu görülmektedir.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yaygın haber türleri incelendiğinde; en fazla yer alan haber türü, 7 haber (% 33,33) ile “Seçim” haber türü olurken ikinci sırada 6 haber (% 28,57) ile “Güncel haber” türünün yer aldığı, “Asayiş (Adli Vaka)” ve “Açılış ve Etkinlikler” haber türlerinin ise 4’er haber (%19,05) ile eşit dağılımla üçüncü sırada yer aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Toplam veriler incelendiğinde; gazetelerin birinci sayfalarında yer alan yaygın haber türlerinden en fazla 13 haber (%34,21) ile “Güncel” haber türüne, ikinci sırada 11 haber (%28,95) ile “Seçim” haber türüne, 9 haber (% 23,68) ile “Asayiş (Adli vaka)” haber türüne yer verildiği, en az ise 5 haber (% 13,16) ile “Açılış ve etkinlikler” haber türüne yer verildiği görülmektedir.

Tablo 4. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yaygın Haber Türlerinden Asayiş (Adli Vaka) Haberlerinin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yaygın Haber Türlerinden Asayiş (Adli Vaka) Haberlerinin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Cinayet	2	40	2	50	4	44,44
Soygun	3	60	2	50	5	55,56
Toplam Sayı ve Oran %	5	100,0	4	100,0	9	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yaygın haber türlerinden asayiş (adli vaka) haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla “Soygun” haber konu içeriğine yer verildiği bulgusuna varılmıştır. Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yaygın haber türlerinden asayiş (adli vaka) haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; “Cinayet” ve “Soygun” haber konu içeriklerine eşit oranda yer verildiği görülmektedir. Toplam haberler incelendiğinde; 5 haber (%55,56) ile en fazla yer alan haber konu içeriğinin “Soygun” haber konu içeriği olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türleri

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türleri	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Siyasi	305	30,53	231	25,39	536	28,08
Ekonomi	12	1,20	31	3,41	43	2,25
Eğitim	57	5,71	57	6,26	114	5,97
Belediye	119	11,91	153	16,81	272	14,25
Asayiş (Adli Vaka)	192	19,22	97	10,66	289	15,14
Güncel	230	23,02	217	23,85	447	23,42
Sağlık	74	7,41	66	7,25	140	7,33
Spor	7	0,70	53	5,82	60	3,14
Röportaj	3	0,30	5	0,55	8	0,42
Diğer	-	-	-	-	-	-
Toplam Sayı ve Oran %	999	100,0	910	100,0	1909	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yerel haber türleri incelendiğinde; 305 haber (%30,53) ile yerel haber türlerinden en fazla “Siyasi” haber türüne, ikinci sırada 230 haber (%23,02) ile “Güncel” haber türüne, üçüncü sırada 192 haber (% 19,22) ile “Asayiş (Adli vaka)” haber türüne, en az ise 3 haber (%0,30) ile “Röportaj” haber türüne yer verildiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yerel haber türleri incelendiğinde; 231 haber (% 25,39) ile yerel haber türlerinden en fazla “Siyasi” haber türüne, ikinci sırada 217 haber (% 23,85) ile “Güncel” haber türüne, üçüncü sırada 153 haber (% 16,81) ile “Belediye” haber türüne, en az ise 5 haber (%0,55) ile “Röportaj” haber türüne yer verildiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Toplam veriler incelendiğinde; gazetelerin birinci sayfalarında yer alan yerel haber türlerinden en fazla 536 haber (%28,08) ile “Siyasi” haber türüne, ikinci sırada 447 haber (%23,42) ile “Güncel” haber türüne, üçüncü sırada 289 haber (%15,14) ile “Asayiş (Adli vaka) haber” türüne, en az ise 8 haber (% 0,42) ile “Röportaj” haber türüne yer verildiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Tablo 6. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Asayiş (Adli Vaka) Haberlerinin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Asayiş (Adli Vaka) Haberlerinin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Cinayet	16	8,33	18	18,56	34	11,77
İntihar	13	6,77	9	9,28	22	7,61
Yaralama	8	4,17	7	7,22	15	5,19
Kavgı	11	5,73	3	3,09	14	4,84
Hırsızlık	19	9,90	9	9,28	28	9,69
Uyuşturucu	13	6,77	7	7,22	20	6,92
Yangın	19	9,90	6	6,19	25	8,65
Polis Operasyonları	13	6,77	5	5,15	18	6,23
Dolandırıcılık	5	2,60	5	5,15	10	3,46
Davalar	7	3,65	3	3,09	10	3,46
Boğulma (Denizde)	6	3,12	2	2,06	8	2,77
Trafik Kazaları	53	27,60	18	18,56	71	24,57
Diğer	9	4,69	5	5,15	14	4,84
Toplam Sayı ve Oran %	192	100,0	97	100,0	289	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan yerel haber türlerinden asayiş (adli vaka) haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 53 haber (%27,60) ile “Trafik kazası” haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 19 haber (%9,90) ile “Hırsızlık” ve “Yangın” haber konu içeriklerinin eşit oranda yer aldığı, en az ise 5 haber (%2,60) ile “Dolandırıcılık” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan yerel haber türlerinden asayiş (adli vaka) haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 18 haber (%18,56) ile “Cinayet” ve “Trafik kazası” haber konu içeriklerinin eşit oranda yer aldığı, ikinci sırada 9 haber (%9,28) ile “İntihar” ve “Hırsızlık” haber konu içeriklerinin eşit oranda yer aldığı, en az ise 2 haber (% 2.06) ile “Boğulma” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir

Toplam veriler incelendiğinde; en fazla yer alan haber konu içeriği, 71 haber (%24,57) ile “Trafik kazası” haber konu içeriği olurken ikinci sırada 34 haber (%11,77) ile “Cinayet” haber konu içeriğinin, üçüncü sırada 28 haber (%9,69) ile “Hırsızlık” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 8 haber (%2,77) ile “Boğulma” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 7. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Ekonomi Haberlerinin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Ekonomi Haberlerinin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Zam	6	50,00	16	51,61	22	51,16
İndirim	3	25,00	7	22,58	10	23,26
Ucuzluk	3	25,00	8	25,81	11	25,58
Yatırım	-	-	-	-	-	-
Diğer	-	-	-	-	-	-
Toplam Sayı ve Oran %	12	100,0	31	100,0	43	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan ekonomi haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla yer alan haber konu içeriği 6 haber (% 50) ile “Zam” haber konu içeriği olurken ikinci sırayı 3 haber (% 25) ile “İndirim” ve “Ucuzluk” haber konu içeriklerinin paylaştığı görülmektedir.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan ekonomi haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla yer alan haber konu içeriği 16 haber (%51,61) ile “Zam” haber konu içeriği olurken ikinci sırada 8 haber (%25,81) ile “Ucuzluk” haber konu içeriğinin, üçüncü sırada 7 haber (% 22,58) ile “İndirim” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir.

Toplam veriler incelendiğinde; en fazla yer alan konu içeriği 22 haber (% 51,16) ile “Zam” haber konu içeriği olurken, en az yer alan konu içeriği ise 10 haber (%23,26) ile “İndirim” haber konu içeriği olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Siyasi Haberlerin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Siyasi Haberlerin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Siyasi Münakaşalar	2	0,66	4	1,73	6	1,12
Seçim	32	10,49	63	27,27	95	17,72
Siyasetçilerin Açıklamaları	122	40,00	54	23,38	176	32,84
Siyasilerin Ziyaretleri	76	24,92	39	16,88	115	21,45
Açılış ve Etkinlikler (Toplantı, Anma, parti faaliyetleri vb.)	73	23,93	71	30,74	144	26,87
Diğer	-	-	-	-	-	-
Toplam Sayı ve Oran %	305	100,0	231	100,0	536	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan siyasi haberlerin konu içeriği incelendiğinde; 122 haber (%40,00) ile en fazla yer alan haber konu içeriği “Siyasetçilerin Açıklamaları” olurken, ikinci sırada 76 haber (%24,92) ile “Siyasilerin ziyaretleri” haber konu içeriği, üçüncü sırada 73 haber (%23,93) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan haber konu içeriğinin ise 2 haber (% 0,66) ile “Siyasi Münakaşa” haber konu içeriği olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan siyasi haberlerin konu içeriği incelendiğinde; 71 haber (% 30,74) ile en fazla yer alan haber konu içeriği “Açılış ve Etkinlikler” olurken, ikinci sırada 63 haber (% 27,27) ile “Seçim” haber konu içeriği, üçüncü sırada 54 haber (% 23,28) ile “Siyasilerin açıklamaları” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan haber konu içeriğinin ise 4 haber (% 1,73) ile “Siyasi Münakaşa” haber konu içeriği olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Toplam veriler incelendiğinde; gazetelerin birinci sayfalarında en fazla yer alan haber konu içeriği 176 haber (%32,84) ile “Siyasetçilerin Açıklamaları” haber konu içeriği olurken, ikinci sırada 144 haber (% 26,87) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriği, üçüncü sırada 115 haber (% 21,45) ile “Siyasilerin ziyaretleri” haber konu içeriğinin, en az

yer alan haber konu içeriğinin ise 6 haber (% 1,12) ile “Siyasi Münakaşa” haber konu içeriğinin olduğu görülmektedir.

Tablo: 9. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Eğitim Haberlerinin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Eğitim Haberlerinin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Sorunlar	2	3,51	-	-	2	1,75
Projeler	4	7,02	8	14,04	12	10,53
Gelişmeler	3	5,26	3	5,26	6	5,26
Törenler, Etkinlikler	13	22,81	19	33,33	32	28,07
Eylem, Protesto	6	10,53	-	-	6	5,26
Okul Temel Atma ve Açılışları	9	15,79	10	17,54	19	16,67
Üniversite (Kocaeli Üniversitesi)	15	26,31	11	19,30	26	22,81
Diğer*	5	8,77	6	10,53	11	9,65
Toplam Sayı ve Oran %	57	100,0	57	100,0	114	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan eğitim haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 15 haber (%26,31) ile “Üniversite (Kocaeli Üniversitesi)” haber konu içeriğinin yer aldığı sonucuna varılmaktadır. Bu haberler; Kocaeli Üniversitesinin Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve İzmit Belediyesiyle beraber gerçekleştirdikleri projeler, Üniversitede düzenlenen etkinlikler, Mezuniyet törenleri ve Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Cerrahisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Şerife Tuba Liman’ın vefatı ve üniversitede gerçekleşen cenaze töreniyle ilgilidir. İkinci sırada 13 haber (%22,81) ile “Törenler ve Etkinlikler” haber konu içeriği, üçüncü sırada 9 haber (% 15,79) ile “Okul Temel Atma ve Açılışları” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 2 haber (% 3,51) ile “Sorunlar” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan eğitim haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 19 haber (%33,33) ile “Törenler ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 11 haber (%19,30) ile “Üniversite (Kocaeli Üniversitesi)” haber konu içeriğinin yer aldığı, üçüncü sırada ise 10 haber (% 17,54) ile “Okul Temel Atma ve Açılışları” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 3 haber (%5,26) ile “Gelişmeler” haber konu içeriğine yer aldığı sonucuna varılmaktadır.

* Diğer kategorisinde Kocaeli de gerçekleşen YGS ve LYS sınavlarıyla ilgili haberler yer almaktadır.

Toplam veriler incelendiğinde; en fazla yer alan haber konu içeriği 32 haber (% 28,07) ile “Törenler ve Etkinlikler” haber konu içeriği olurken, ikinci sırada 26 haber (%22,81) ile “Üniversite (Kocaeli Üniversitesi)” haber konu içeriğinin yer aldığı, üçüncü sırada ise 19 haber (%16,67) ile “Okul Temel Atma ve Açılışları” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan haber konu içeriği ise 2 haber (% 1,75) ile “Sorunlar” haber konu içeriği olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Tablo 10. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Belediye Haberlerinin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Belediye Haberlerinin Konu İçeriği*	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Çalışmalar (Yol bakım, onarım, yeşillendirme, Bina inşaları)	26	21,85	36	23,53	62	22,80
Yatırımlar	16	13,45	25	16,34	41	15,07
Açılış ve Etkinlikler (Konser, Festival, Anma-Kongre vb.)	23	19,33	16	10,46	39	14,34
Belediye Başkanının Ziyaretleri	9	7,56	8	5,23	17	6,25
Belediye Başkanının Açıklamaları	11	9,25	5	3,27	16	5,88
Atamalar	3	2,52	6	3,92	9	3,31
Encümen Çalışmaları	5	4,20	6	3,92	11	4,04
İhaleler	8	6,72	18	11,76	26	9,56
Ulaşım	5	4,20	9	5,88	14	5,15
İşçi Sorunları	-	-	7	4,58	7	2,57
Belediyenin Uygulama Sorunları	8	6,72	11	7,19	19	6,99
Diğer	5	4,20	6	3,92	11	4,04
Toplam Sayı ve Oran %	119	100,0	153	100,0	272	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yerel haber türlerinden belediye haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 26 haber (%21,85) ile “Çalışmalar” haber konu içeriğinin yer aldığı, İkinci sırada 23 haber (%19,33) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, üçüncü sırada 16 haber (% 13,45) ile “Yatırımlar” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan haber konu içeriğinin ise 3 haber (%2,52) ile “Atamalar” haber konu içeriği olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

*Belediye haberleri hem Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, hem de İzmit Belediyesi ile ilgili haberleri kapsamaktadır.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yerel haber türlerinden belediye haberlerinin konu içeriği incelendiğinde en fazla 36 haber (%23,53) ile “Çalışmalar” haber konu içeriğinin yer aldığı, İkinci sırada 25 haber (%16,34) ile “Yatırımlar” haber konu içeriğinin yer aldığı, üçüncü sırada 16 haber (%10,46) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan haber konu içeriğinin ise 5 haber (%3,27) ile “Belediye Başkanın Açıklamaları” konu içeriği olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Toplam veriler analiz edildiğinde en fazla 62 haber (%22,80) ile “Çalışmalar” haber konu içeriğinin yer aldığı, İkinci sırada 41 haber (%15,07) ile “Yatırımlar” haber konu içeriğinin yer aldığı, üçüncü sırada 39 haber (%14,34) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan haber konu içeriğinin ise 7 haber (%2,57) ile “İşçi Sorunları” haber konu içeriği olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Güncel Haberlerin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Güncel Haberlerin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Düğün, Nişan vb.	4	1,74	9	4,15	13	2,91
Açılış ve Etkinlikler*	86	37,39	89	41,01	175	39,15
Grev, Eylem vb.	24	10,43	9	4,15	33	7,38
Hava Durumu (Meteoroloji)	9	3,91	43	19,82	52	11,63
Doğa ve Çevre	5	2,17	8	3,69	13	2,91
Sanayi	14	6,09	35	16,13	49	10,96
Vatandaş Sorunları ve Şikayetleri	68	29,57	-	-	68	15,21
Diğer	20	8,70	24	11,05	44	9,85
Toplam Sayı ve Oran	230	100,0	217	100,0	447	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yerel haber türlerinden güncel haberlerin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 86 haber (%37,39) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 68 haber (%29,57) ile “Vatandaş Sorunları ve Şikayetleri” haber konu içeriğinin yer aldığı (Gazete, “Vatandaş Konuşuyor”

* Dükkan, panayır, konser, anma, tören, kongre, ihale, sergi, sanayi, dernek vb. etkinlikler, kuruluşlardaki seçimler, toplantılar ile kutlu doğum haftası, illerin kurtuluş günleri gibi vatandaşlarca düzenlenen etkinlikler.

başlıklı bir köşeyle vatandaş sorun ve şikayetlerini okuyucularına duyurmaktadır.) , üçüncü sırada 24 haber (% 10,43) ile “Grev, Eylem vb.” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan güncel haber konu içeriğinin ise 5 haber (%2,17) ile “Doğa ve Çevre” haber konu içeriği olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfasında yer alan yerel haber türlerinden güncel haberlerin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 89 haber (%41,01) ile “Açılış ve Etkinlikler” haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 43 haber (%19,82) ile “Hava Durumu (Meteoroloji)” haber konu içeriğinin yer aldığı, üçüncü sırada 35 haber (%16,13) ile “Sanayi” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az yer alan güncel haber konu içeriğinin ise 8 haber (%3,69) ile “Doğa ve Çevre” haber konu içeriği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Toplam veriler incelendiğinde; en fazla 175 haber (% 39,15) ile açılış ve etkinlikler haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 13 haber (%2,91) ile “Nikah, Düğün” vb.” ve “Doğa ve Çevre” haber konu içeriklerinin eşit oranda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 12. Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Sağlık Haberlerinin Konu İçeriği

Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Yerel Haber Türlerinden Sağlık Haberlerinin Konu İçeriği	Çağdaş Kocaeli		Özgür Kocaeli		Toplam	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Eylem, Protesto	9	12,16	6	9,09	15	10,71
Vefat	44	59,46	28	42,43	72	51,43
Gelişmeler (Hastane açılışları, hastanelerdeki yatırımlar ve gelişmeler)	6	8,11	17	25,75	23	16,43
Çevre Kirliliği	1	1,35	3	4,55	4	2,86
İş Kazaları	3	4,05	-	-	3	2,14
Etkinlik, Kutlama	4	5,41	8	12,12	12	8,57
Diğer	7	9,46	4	6,06	11	7,86
Toplam Sayı ve Oran	74	100,0	66	100,0	140	100,0

Çağdaş Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan yerel haber türlerinden sağlık haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 44 haber (%59,46) ile “Vefat” haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 9 haber (%12,16) ile “Eylem, Protesto” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 1 haber (%1,35) ile “Çevre Kirliliği” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir.

Özgür Kocaeli gazetesinin birinci sayfalarında yer alan yerel haber türlerinden sağlık haberlerinin konu içeriği incelendiğinde; en fazla 28 haber (% 42,43) ile “Vefat”

haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 17 haber (% 25,75) ile “Gelişmeler” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 3 haber (% 4,55) ile “Çevre Kirliliği” haber konu içeriğine yer aldığı sonucuna varılmaktadır.

Toplam veriler analiz edildiğinde; en fazla 72 haber (% 51,43) ile “Vefat” haber konu içeriğinin yer aldığı, ikinci sırada 23 haber (%16,43) ile “Gelişmeler” haber konu içeriğinin yer aldığı, en az ise 4 haber (%2,86) ile “Çevre Kirliliği” haber konu içeriğinin yer aldığı görülmektedir.

Sonuç

Yerel basında yayınlanan gazetelerin ilk sayfalarında yer alan haber türlerini ve ön plana çıkan haber türünün hangisi/hangileri olduğu, bu sayfalarda yaygın haberlerin yer alıp almadığını ve varsa oranının araştırıldığı bu çalışmada araştırma kapsamına dahil edilen Özgür Kocaeli ve Çağdaş Kocaeli gazetelerinin birinci sayfalarında yer alan haberler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda tablo 2’deki verilere göre; gazetelerde ağırlıklı olarak yerel haberlerin (%96,51) yer aldığı ancak az sayıda da olsa (%3,49) yaygın (ulusal) haberlerin yer aldığı görülmektedir. Bu durum yerel basında yaygın (ulusal) haberlere yer verildiği ancak bu haberlerin yerel haberlere oranının düşük olduğu yönündeki birinci ve ikinci hipotezi doğrulamaktadır. Yaygın haber türlerine ilişkin tablo 3’te yer alan verilere göre, yaygın haberlerde öne çıkan haber türü “güncel” haber türüdür. Bu durum bu yöndeki dördüncü hipotezi doğrulamaktadır.

İnceleme kapsamındaki örneklemelerden Haziran ve Kasım aylarının 2015 genel seçimlerinin gerçekleştirildiği tarihler olmasına rağmen yerel gazetelerde seçime ilişkin 4 haber yer almış bunlar seçim sonuçlarının duyurulması ve Kocaeli ilinden seçilen Milletvekillerinin sunumu şeklinde olmuştur. Seçimler Türkiye genelinde yapılmasına rağmen seçim ile ilgili haberler daha çok yerel siyasi aktörlerin açıklamaları, siyasi partilerin faaliyetleri ekseninde sunulmuştur. Yaygın basında yer almış haberler Kocaeli yereline indirgenerek yerel basınına yansıtılmıştır. Bu ise yerel basının yakınlık ilkesi gereği Kocaeli ilini ilgilendiren ve bu il çerçevesinde gerçekleştirilen etkinliklerini kapsamaktadır.

Özgür Kocaeli ve Çağdaş Kocaeli gazetelerinin ilgili sayıları analiz edildiğinde 1909 yerel haberden 536'sının (%28,08) siyasi içerikli haberler olduğu sonucu elde edilmiştir. Tablo 5'teki bu veriler, yerel basında kullanılan yerel haber türlerinden öne çıkan türün siyasi haber türü olduğu yönündeki üçüncü hipotezi doğrulamaktadır.

Yerel haberlerde 447 haber (%23,42) yaşanan güncel olayları yansıtmakta ve belediyeye ilişkin de 272 haber (%14,25) gazetelerde yer almaktadır. Gazetelerde yer alan siyasi haberler, siyasi partilerin Kocaeli ilindeki faaliyetleri ve etkinlikleri, yerel siyasi aktörlerin açıklama ve faaliyetleri kapsamında ele alınmıştır. Bu haber türünde en fazla oranda 176 haber (%32,84) ile siyasilerin yaptıkları açıklamalara ilişkin haberler yer alırken bunu 144 haber (%26,87) ile yerel siyasi aktörler tarafından düzenlenen açılış ve etkinlik haberleri takip etmiştir. En az oranda yer alan haberlerin ise 6 haber (%1,12) ile siyasi münakaşalara ilişkin haberler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Belediye ile ilgili haberler incelendiğinde en fazla oranda 62 haber (%22,80) ile belediye tarafından gerçekleştirilen yol bakım ve onarım çalışmaları, çevre düzenlemesi ve yeşillendirme çalışmaları ve yine belediye tarafından gerçekleştirilen bina inşaatlarına ilişkin haberler olduğu gözlemlenmiştir. En az oranda ise 7 haber (%2,57) ile işçi sorunlarına yer ayrıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yerel gazetelerde yer alan güncel olaylara ilişkin en fazla oranda 175 haber (%39,15) ile açılış ve etkinlik haberlerine (Dükkan, panayır, konser, anma, tören, kongre, ihale ve sergi vb.) yer verildiği, en az oranda ise düğün ve nişanlara ilişkin ve doğa ve çevreye ilişkin 13 habere (%2,91) yer verildiği bilgisine ulaşılmıştır.

Asayiş (adli vaka) haberlerinden en fazla oranda 34 haber (%11,77) ile cinayet haberleri yer almaktadır. En az oranda ise 8 haber (%2,77) ile denizde yaşanan boğulma vakalarına ilişkin haberler yer almaktadır. Ekonomi haberlerinden en fazla oranda 22 haber (%51,16) ile zam haberleri yer alırken, en az oranda 10 haber (%23,26) ile indirim ile ilgili haberler yer almaktadır. Eğitim haberlerinin en fazla oranda 26 haber (%22,81) ile üniversite (Kocaeli Üniversitesi) ile ilgili haberler olduğu, en az oranda ise 2 haber (%1,75) ile eğitimdeki sorunlara ilişkin haberler olduğu görülmektedir.

Araştırma hipotezleri kapsamında genel bir değerlendirmesi yapıldığında Çağdaş Kocaeli ve Özgür Kocaeli gazetelerinin ilk sayfalarında yer alan haber türleri; siyasi, ekonomi, eğitim, belediye, asayiş (adli vaka), güncel, sağlık, spor ve röportaj haber

türleridir. Bu haberlerden ön plana çıkan haber türü ise siyasi haber türüdür. Bu gazetelerin ilk sayfalarında yaygın haberlerin kullanımı gözlemlenmiş, bunların yaygın basında kullanıldığı şekilde kullanımıyla beraber Kocaeli ilini ilgilendiren haber içeriklerinin yerel baza indirgenerek sunulduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada yaygın ve diğer olarak kategorilenen bu haberlerin yerel haberlere oranı %3,49'dur. (69 haber)

Kaynakça

Erdem, Nigar Beste (2007) 12 Eylül İhtilali'nin Yerel Basının Haber Seçimleri Üzerindeki Etkisi: Hakimiyet Gazetesi Örneği. Suat Gezgin (Ed.) içinde, *Türkiye'de Yerel Basın*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, ss.111-138.

Girgin, Atilla (2001) *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. Ankara: İnkılap Kitabevi.

Girgin, Atilla (2007) Türkiye'de Yerel Basın ve Resmi İlan. Suat Gezgin (Ed.) içinde, *Türkiye'de Yerel Basın*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, ss.243-260.

Güllüoğlu, Özlem (2012) *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri-Görsel Metin Çözümleme*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Gürel, Nail (2007) Yerel Basının İşlevi ve Demokrasilerde Önemi. Suat Gezgin (Ed.) içinde, *Türkiye'de Yerel Basın*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, ss.171-175.

Kalender, Ahmet (2002) Demokrasilerde Yerel Basının Önemi. *Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, ss.52-61.

Karasar, Niyazi (2012) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kocaeli Valiliği (1970), *Kocaeli İl Yıllığı 1967*. İzmit: Doğan Kardeş Matbaası

Kocaeli Valiliği (1973), *Kocaeli İl Yıllığı 1973*. İzmit: Kardeşler Matbaası.

Nalçioğlu, Ulusoy Belkıs (2007) Türkiye'de Yerel Medya Çalışanları, Yerel Medyanın Sorunları ve Çözüm Önerileri. Suat Gezgin (Ed.) içinde, *Türkiye'de Yerel Basın*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, ss.243-260.

Topuz, Hıfzı (2003) *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yaşın, Cem (2009) Türkiye'de Yerel Basının Yapısal Özellikleri ve Üretim Koşulları. *Gazi*

Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 28: 115-151.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2008) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Basın İlan Kurumu, (2015) *Ocak-Aralık 2015 Tiraj Raporu* (Resmi Belge). Ankara.

5187 Sayılı Basın Kanunu. [Çevrimiçi] *TBMM*,
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5187.html> [Erişim Tarihi: 23/11/2016].

Basın İlan Kurumu (2016) Basın İlan Kurumu Teşkilatına Dair 195 Sayılı Kanun.
[Çevrimiçi] *Basın İlan Kurumu*, <http://www.bik.gov.tr/mevzuat/> [Erişim Tarihi: 19/11/2016].

Kocaeli’de 3 Yerel Gazete Kapatıldı (28 Temmuz 2016). [Çevrimiçi], *Hürriyet*,
<http://www.hurriyet.com.tr/kocaelide-3-yerel-gazete-kapatildi-37315711> [Erişim Tarihi: 28/11/2016].

Nielsen, Rasmus Kleis (2015) The Uncertain Future of Local Journalism. [Çevrimiçi],
Rasmus Kleis Nielsen (Ed.) içinde, *Local Journalism the Decline of Newspapers
and the Rise Of Digital Media*,
https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Local%20Journalism%20-%20the%20decline%20of%20newspapers%20and%20the%20rise%20of%20digital%20media_0.pdf [11/11/2016].

TBMM Açılış Konuşmalarında Politik Dil Kullanımı: Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül'ün Siyasal Söylemlerinin İçerik Analizi

Dr. Gökmen KANTAR

Bağımsız Araştırmacı

gokmenkantar06@gmail.com

Özet

Söylem, terim olarak yüzyıla yaklaşan bir süredir dilimizde olup; toplumun bütün kesimlerince başvurulup kullanılmaktadır. Yaşadığımız çağ artık bir söylem çağı olup, dünyadaki genel geçer bilimlerin hepsi söylem kavramının etkisi altındadır. Yaşadığımız dünyada artık mutlak evrensel gerçeklik yoktur, mutlak evrensel söylemler vardır. Söylem analizi, dilin kullanım biçimini ve işlevlerini inceler. Kelimeler, cümleler ve diğer metinsel ifadeler, arka plan bilgisine dayanılarak çıkarımda bulunulabilecek içerikleri ya da iddiaları, ima yoluyla ortaya koyabilme özelliğindeki söylem ve iletişim, önemli ideolojik boyutlara sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin siyasal yapısının en üst zirvesi Cumhurbaşkanlığı Makamıdır. Bu sıfatla Cumhurbaşkanı: Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milleti'nin birliğini temsil eder; Anayasa'nın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Cumhurbaşkanlarının, TBMM yasama yılı açılış konuşmaları bu açıdan hem TBMM'ye hem de Hükümete yol gösterici öneriler ile doludur. Bu çalışmada Türk siyasi hayatında önemli yerleri olan 10. Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer ve 11. Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'ün TBMM açılış konuşmaları söylem ve içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Cumhurbaşkanlarının konuşma metinleri; doğal dil kullanımı, retorik unsurları, ele aldığı gündem konuları ve “Ben ve Biz” zamirlerini kullanma biçimi açısından analiz edilecektir. Ortaya çıkan bulgular tablolar halinde düzenlenecek ve konuşmalar arasında karşılaştırma yapılarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Necdet Sezer, Abdullah Gül, söylem, söylem analizi, içerik analizi ve politik dil.

.....

Makale geliş tarihi: 04.01.2017 • Makale kabul tarihi: 27.04.2017

Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 53-80

Using Political Language in Opening Speeches of the Grand National Assembly of Turkey: Content Analysis of Political Discourses of Ahmet Necdet Sezer and Abdullah Gül

Gökmen Kantar, Ph.D

Independent Researcher

gokmenkantar06@gmail.com

Abstract

The discourse as a term approximating centuries in our language is being used and applied by society. The age we live in is now rhetoric and all the world's leading sciences are all under the influence of the discourse concept. There is no absolute universal reality in the world we live in, there are absolute universal discourses. Discourse analysis investigates the form and function of language usage. Words, phrases and other textual expressions have important ideological dimensions that can be deduced based on their background knowledge, and their discourse and communication in the form of their implications. The highest summit of the political structure of the Republic of Turkey is the Presidential Office. In this capacity, the President represents the union of the Republic of Turkey and the Turkish Nation; it observes the implementation of the Constitution and the regular and harmonious work of the State organs. The opening speeches of the President of the Grand National Assembly of Turkey, the legislative year, are filled with both the Grand National Assembly and the Government's suggestions. In this study, the opening speeches of 10th President of Turkey, Ahmet Necdet Sezer and 11th President of Turkey Abdullah Gül, who are important in Turkish political life, will be examined by means of discourse and content analysis. Speeches of the presidents, the use of natural language, the rhetorical elements, the agenda topics they deal with, and the way they use "i and us" pronouns. The resulting findings will be organized into tabulation and will be evaluated by comparison between the speeches.

Keywords: Ahmet Necdet Sezer, Abdullah Gül, discourse, discourse analysis, content analysis and political language.

•••••

Article arrival date: 04.01.2017 • Article acceptance date: 27.04.2017

Maltepe University Journal of Faculty of Communication • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 53-80

Giriş

İçinde bulunduğumuz çağ, bir söylem çağı olup; artık dünyadaki beşeri bilimlerin hepsi söylem kavramının tesiri altındadır. Söylemin keşfinden sonra, artık evrensel mutlak gerçeklik yoktur; gerçeklikler vardır. Gerçeklik, söylemle ve söylem içinde inşa edilen bir şeydir. Her söylem bir gerçeklik inşasıdır ve dolayısıyla söylemlere artık tekabül eden gerçeklikler söz konusudur (Sözen, 2014: 9). Sürekli olarak değişen ve gelişen postmodern dünyada aynı zamanda, söylemlerde değişip ve gelişmektedir. Söyleme dayalı değişimin en açık olarak yaşandığı yerlerden birisi de, “siyaset ve siyasal söylem”dir. Siyasal söylemin en dinamik aktörlerinden birisi olan liderlerin, “politik dil” kullanımının araştırılması; içinde bulunduğumuz dönemin “yapı çözümüne” katkı sağlaması açısından önemlidir. Söylem analizi konuşma ve metinler aracılığı ile oluşan, anlam ürünleriyle ilgilenen, geniş kapsamlı sosyal ve kültürel araştırmalar içinde kullanılan bir araştırma yöntemidir (Van Dijk, 1991: 114). Söylem analizi eleştirel yönü ile Neo-Marksist düşünürlerin, Frankfurt Okulu ve Batı Marksizm’inin dile yaptığı vurguyu merkeze alır. Disiplinler arası bir yaklaşım olan söylemin, inceleme yaptığı alan; sosyoloji, dilbilimi, sosyo-linguistik ile söylemin kesiştiği alandır (Sözen, 2014: 83). Söylem analizi alanına yönelik literatür çalışmalarına baktığımızda daha çok Michel Foucault merkezli, Van Dijk ‘ın haber söylem analiz yöntemine dayanan çalışmaların yapılmış olduğu görülmektedir. Yapılan bu akademik çalışmalar daha çok yüksek lisans ve doktora çalışması olarak yapılmıştır. (Uğur, 2009 ve Süar, 2011). Bu çalışmanın odak noktası, Türk siyasetinde politik dil kullanımınıdır. Ayrıca diğer çalışmalardan farklı olarak söylem ve içerik analizi yöntemi bir arada kullanılmıştır. Söylem analizinde ve özellikle metin incelemelerinde genellikle, post yapısalcı ve Foucault’cu söylem kuramlarından etkilenerek güç ilişkileri üzerinde durulur. Foucault, “bilgi ve iktidar” ilişkisinden yola çıkarak bir özne kavramsallaştırması geliştirmiştir. Bu, bir anlamda insanın nasıl bir bilginin nesnesi haline getirildiğine işaret eden sürecin anlatımıdır. Kısaca Foucault’a göre insan, kendi özgürlüğüne sahip olmak ve kendi varoluşunun öznesi olmak için bilgi nesnesi haline getiriliyordu (Foucault, 2004: 106). Bu çalışma içerisinde, siyasal söylemin belirleyen aktörü olan, lider kavramından hareketle; 1982 Anayasası’nın sağladığı ayrıcalıklar ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin siyasal yapısının en üst zirvesi Cumhurbaşkanlığı Makamıdır. Bu sıfatla Cumhurbaşkanları,

Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milleti'nin birliğini temsil eder; Anayasa'nın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Cumhurbaşkanı'nın, TBMM yasama yılı açılış konuşmaları bu açıdan hem TBMM'ye hem de Hükümete yol gösterici öneriler ile doludur. Yasama yılı konuşmaları hem retorik hem de gündem konuları açısından dikkate değer niteliktedir. Konuşmalar bağlamında Cumhurbaşkanı'nın kişisel özellikleri, yaklaşımları ve tutumları açısından ortaya koyduğu farklılıklar incelenmeye değerdir. Bu çalışmada Türk siyasi hayatında önemli yerleri olan 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün TBMM açılış konuşmaları söylem ve içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Cumhurbaşkanı'nın konuşma metinleri; doğal dil kullanımı, retorik unsurları, ele aldığı gündem konuları ve “Ben ve Biz” zamirlerini kullanma biçimi açısından analiz edilecektir. Ortaya çıkan bulgular tablolar halinde düzenlenecek ve konuşmalar arasında karşılaştırma yapılarak değerlendirilecektir. Söz konusu mesajların kaynağının siyasal söylemleri dikkate alınarak iki lider karakterinin temel özellikleri belirlenecektir. İlk olarak teorik çerçeve kapsamına söylem, söylem kuramları ve siyasal lider üzerinde durulacaktır. Daha sonra çalışmamızın belirleyen yöntemleri olan Dijk'in haber söylem analizi ve içerik analizi yöntemi hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde ise ortaya çıkan bulgular değerlendirilerek karşılaştırma yapılacaktır.

Söylem

Söylem, bir dilbilimci için “Cümlelerin ötesindeki” anlamına gelirken, bazıları için söylem çalışması dilin kullanımına işaret edebilir. Eleştirel kuramcılar, gücün söyleminden, iktidarın söyleminden bahsederek, sosyal bilimlerle farklı bir açıdan bağlantı kurarlar. Söylem analizi politika alanında, görece geç kullanılan bir teknik olmuştur. Politika, söylem analizcileri tarafından henüz çok fazla bilinmeyen bir alan olduğu için yapılan politik dil ve söylem çalışmalarının genellikle çoğunluğunu, dilbilimciler ve söylem analizcileri yapmıştır. Ülkemizde söyleme dair yapılan çalışmaların en kapsamlısı Edibe Sözen'in *Söylem* adlı eseridir. Edibe Sözen bu konuda söylemi şöyle tanımlar; “hayat söylemlerdedir ve hayat söylemler ile gerçekleşir. Artık Newton'un mutlak zamanı ve uzayı içinde değil; belirsiz, kaotik bir söylemler evreninde yaşıyoruz” (Sözen, 2014: 9).

Söylem Kuramları

Söylem kavramı, 20. yüzyılın başlarında Batı dünyasında özellikle dilbilim alanında yapılan çalışmalar ile ortaya çıkmıştır. Söylem terim olarak, son elli yıldır dilbilimciler, insanbilimciler, yazın kuramcılar, toplumbilimciler ve toplumun bütün kesimlerince sahiplenilen ve kullanılan bir kavramdır. Modernizm ve modernleşme sonrasında, içinde bulunduğumuz çağ postmodernizmle gelişmiş bir söylem çağıdır ve dünyadaki genel geçer insani bilimlerin hepsinde söylem kavramının tesiri görülmektedir. Bugüne kadar ortaya konulan çalışmalarda gerek yapısalcılar gerekse postyapısalcılar insanın anlama yetisine ve buna bağlı olarak söylem alanına çok büyük katkıda bulunmuşlardır. Özellikle Saussure, Strauss, Lacan, Barthes, Derrida, Gadamer ve Foucault gibi düşünürler önemli fikirleri ile insanlığın anlama yetisine büyük hizmetler etmişlerdir. Yapılan bu araştırma alanları Söylem incelemelerinin kuramsal temelini oluşturur. Foucault'a göre, söylem üretmek, her toplumda, görevleri onun gücünü ve tehlikelerini önlemek, dizginlemek, maddiliğini savuşturmak olan birtakım yollarla, hem denetlenmek, hem ayıklanmak, hem de örgütlenmek ve yeniden paylaştırılmaktır (Foucault, 1987: 23,24). Foucault'un, *Bilginin Arkeolojisi* kitabında söylemi; özneyi, tarihi ve bilgiyi birleştiren kavram olarak görür. Çünkü söylem bir açıdan onları değişik diziler içine yerleştirip dağıtırken, bir başka açıdan da hem bu dizilerin oluşumuna ilişkin kuralları tanımlar hem de diziler arasında ilişkiyi kurarak bu ilişkinin özelliklerini ve sınırlarını belirleyip aktarır. Diğer bir deyişle, söylemin seçici, tanımlayıcı, belirleyici ve aktarıcı özellikleri vardır (Doltaş, 2003: 51).

Siyasal Lider

Bu çalışmanın temel ilgi alanı siyasal söylemin belirleyen aktörü olan, lider kavramıdır. Lider kavramından hareketle;1982 Anayasası'nın sağladığı ayrıcalıklar ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin siyasal yapısının en üst zirvesi Cumhurbaşkanlığı Makamıdır. Cumhuriyet öncesi devlet geleneği ile günümüzde Cumhurbaşkanlığı makamının yeri ayrıdır. Osmanlı döneminde padişaha sınırsız yetkiler verilmiştir. Hatta padişah devletin başı olmaktan öteye sahibi konumundadır. Böyle bir devlet geleneğinden sonra da Cumhurbaşkanlığı makamı ülkemiz açısından bu kadar önemli olması doğal bir sonuçtur. Cumhurbaşkanı sadece Türkiye Cumhuriyetini değil tüm Türk devletlerini temsil

etmektedir. Bunu Cumhurbaşkanlığı forsunda da görebiliriz. Parlamenter sistemlerde yürütme organı ikili bir yapı sergilemektedir. Bir tarafında Cumhurbaşkanı bir tarafında Bakanlar Kurulu yer almaktadır. Bu sistemde Cumhurbaşkanı, daha çok sembolik yetkilere sahip olup, siyasal bakımdan sorumsuzdur. Bakanlar Kurulu ise, yetkilerinin bir sonucu olarak hem bireysel ve hem de kolektif olarak yasama organına karşı sorumludur. Yürütmenin sorumsuz kanadı olan Cumhurbaşkanı'na verilen önem ve bu makam için verilen mücadeleler diğer parlamenter sistemlerden farklılığımızı ortaya koymaktadır. Şöyle ki parlamenter sistemlerde Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz kanadı olup sembolik yetkilere sahiptir. Bu yüzden ülkenin kararlarında çok fazla etkili olmamaktadır (Yolcu, 2013:196). Ancak ülkemizde 1982 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'nın yetkileri arttırılmış ve Cumhurbaşkanlığı daha çok icracı bir makam haline gelmiştir. Bu nedenle hem siyasal dengeleri etkileyebilen hem de siyaseten sorumlu olmayan Cumhurbaşkanı, 1982 Anayasası ile daha cazip bir hale gelmiştir. Parlamenter sistemlerde devlet başkanının sorumsuzluğu göreve geliş şekli ile alakalı değildir. Seçimle de gelse, meclis tarafından da seçilse devlet başkanının siyasi bakımdan sorumsuzluğu kabul edilir (Atar, 2003:317). Parlamenter sistemde devlet başkanının sorumsuzluğunun kabul edilmesinin nedeni, görevini daha iyi yerine getirebilmesi için ona, her türlü tartışmanın ve siyasi partilerin üstünde, tarafsız bir statü kazandırmaktır (Önder, 2007: 113). Böylelikle Cumhurbaşkanı, tarafsız ve partiler üstü konumu ile devlet yapılanmasında ayrı ve özel bir yere sahip olmaktadır. Cumhurbaşkanı, temsili bir makam olarak görülmesine rağmen Türk siyasi hayatına şekil veren hareketlerin dönüm noktasında yer almıştır. Cumhurbaşkanlığı makamı üzerinde sürdürüle gelen bu mücadele, aslında makamın vizyonu ve birçok kurum üzerinde nüfuz sahibi olması ile ilgilidir. Bu sıfatla Cumhurbaşkanları: Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milleti'nin birliğini temsil eder; Anayasa'nın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Meclis yasama yılı açılış konuşmaları bu açıdan hem TBMM'ye hem de Hükümete yol gösterici öneriler ile doludur. Yasama yılı konuşmaları hem retorik hem de gündem konuları açısından dikkate değer niteliktedir. Konuşmalar bağlamında Cumhurbaşkanlarının kişisel özellikleri, yaklaşımları ve tutumları açısından ortaya koyduğu farklılıklar incelenmeye değerdir. Bu çalışmada Türk siyasi hayatında önemli yerleri olan 10. Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer ve 11.

Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'ün TBMM açılış konuşmaları söylem ve içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Cumhurbaşkanlarının siyasal söylemlerinin analizine geçmeden önce onların hayatı ve siyasi yaşamları hakkında kısa bir bilgi vermek çalışmanın doğru yorumlanması açısından faydalı olacaktır.

Ahmet Necdet Sezer, 13 Eylül 1941 tarihinde Afyon'da doğmuştur. 1958 yılında Afyon Lisesinden, 1962'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş; aynı yıl Ankara hakim adayı olarak göreve başlamıştır. Askerliğini Kara Harp Okulunda Yedek Subay olarak yapmış; sırasıyla Dicle, Yerköy Hakimlikleri ve Yargıtay Tetkik Hakimliği görevlerinde bulunmuştur. Medeni Hukuk alanında 1977-1978'de Ankara Hukuk Fakültesinde yüksek lisans (master) öğrenimini yapmıştır. 07 Mart 1983 tarihinde Yargıtay üyeliğine seçilmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi üyesi iken Yargıtay Genel Kurulu'na belirlenen üç aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından 27 Eylül 1988 tarihinde Anayasa Mahkemesi asıl üyeliğine atanmıştır. 6 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi Başkanı seçilmiştir. 5 Mayıs 2000 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş ve 16 Mayıs 2000 tarihinde görevine başlamıştır. 28 Ağustos 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 11. Cumhurbaşkanı olarak seçilen Abdullah Gül'e görevini devretmiştir (Yılmaz, 2011:171).

29 Ekim 1950'de Kayseri'de doğmuş; orta öğrenimini Kayseri Lisesi'nde tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne girmiştir. Mezuniyet sonrası aynı fakültede doktora başlamıştır. Lisan öğrenmek ve doktora çalışmalarını yürütmek için burslu olarak gittiği Londra ve Exeter'de iki yıl kalmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra Sakarya Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nün kuruluşunda çalışmıştır ve bu bölümde İktisat dersleri vermiştir. 1983 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Doktora almıştır. 1983-1991 yılları arasında merkezi Cidde'de olan İslam Kalkınma Bankası'nda ekonomist olarak çalışmış, 1991'de Uluslararası Ekonomi dalında Doçent olmuştur. 1991'de Refah Partisi Kayseri Milletvekili olarak Parlamento'ya girmiş ve TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu üyesi; 1992 tarihinde Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyesi olmuştur. Kültür, Tüzük, Siyasi İşler ve Ekonomik Kalkınma Komitelerinde çalışmıştır. 1993 yılında Refah Partisi Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı olmuştur. 1995'de Refah Partisi Kayseri Milletvekili olarak ikinci kez seçilmiştir. TBMM

Dışişleri Komisyonu üyesi olmuş; 1996-1997 tarihleri arasında 54. Hükümet döneminde Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü olarak görev yapmıştır. 1999 yılında Fazilet Partisi Kayseri Milletvekili seçilmesiyle üçüncü dönemi olarak Parlamente'ya girmiştir. 14 Mayıs 2000 tarihinde yapılan Fazilet Partisi Kongresinde Genel Başkan Adayı olmuştur. Genel Başkanlık yarışını az bir oy farkıyla kaybetmiş olmasına rağmen, kongrede elde ettiği netice, tüm siyasi çevrelerce büyük bir başarı olarak değerlendirilmiştir. Fazilet Partisinin kapatılmasıyla birlikte, Yenilikçi Hareket'e önderlik etmiştir. Yenilikçi Hareket, 14 Ağustos 2001'de Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) adıyla siyaset sahnesindeki yerini almıştır. Abdullah Gül, AK Partinin Kurucular Kurulu üyesi olarak partileşme sürecindeki etkin rolünü sürdürmüş ve Siyasi ve Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı ve NATO Parlamenterler Meclisi üyesi olmuştur. 2001 yılına kadar Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde yürüttüğü başarılı çalışmalarından dolayı Abdullah Gül'e 2002'de "Pro merito" madalyası ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi sürekli "Onursal Üyesi" ünvanı verilmiştir. 3 Kasım 2002'de AK Parti Kayseri Milletvekili seçilmesiyle dördüncü dönemi olarak parlamente'ya girmiştir. 3 Kasım 2002'de AK Parti'nin seçimlerden birinci parti çıkması üzerine 16 Kasım 2002'de Başbakan olarak hükümeti kurmakla görevlendirilmiş ve 18 Kasım 2002'de Türkiye Cumhuriyeti'nin 58. Hükümeti'ni kurmuştur. 14 Mart 2003'te Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığında kurulan yeni kabinede Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olarak görev almıştır. 22 Temmuz 2007'de AK Parti Kayseri Milletvekili seçilerek beşinci dönemi olarak parlamente'ya girmiştir. 28 Ağustos 2007 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin on birinci Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş ve görevine başlamıştır (Yılmaz, 2011: 313-314).

Söylem ve İçerik Analizi Yöntemi

Söylem analizi, konuşma ve metinler aracılığıyla oluşan anlam ürünleri ile ilgilenen geniş kapsamlı sosyal ve kültürel araştırmalar içinde kullanılan bir araştırma yöntemidir. Söylem analizinin kuramsal arka planında sosyal bilimlerdeki sosyoloji, psikoloji, dilbilim, medya, siyasal bilimler gibi pek çok farklı alan yer almaktadır. Bu alanların her biri söylem analizini kendi bakış açılarına ve bilimsel yöntemlerine dayalı olarak kullanır ve

söylem analizine ilişkin kendi kurallarını oluşturur (Ekşi ve Çelik, 2008:113).Söylem analizi nesnel kuralları olan ve nesnelliği barındıran bir analiz değildir. Bu yüzden nitel araştırma yöntemleri içinde adlandırılır. Bazı nitel analiz yöntemleri ile benzerlik gösteren tarafları vardır. Bununla beraber söylem analizi Dilbilim, psikoloji, sosyoloji felsefe gibi birçok disiplinin kavşak noktasında kesişen bir durumdadır. Söylem analizi sonucunda ulaşılan bilgi sübjektif ve yoruma dayalıdır. Kesin yargılara ulaşmaktan ziyade bireylerin farklı bakış açısıyla bakmasını sağlamaya ve söylemleri sosyal bağlam içinde değerlendirmeye çalışır (Demir, 2008: 5). Sözen'e göre, söylem analizi üç sacayağına dayanır: birincisi, Saussure'cü anlayışa dayanan yapısalci dilbilim. İkincisi, Wittgenstein'in dilsel felsefesinden yaralanan post pozitivizm, üçüncüsü ise dil felsefesinde, Gadamer ve bir yarısı yapısalcılara, bir yarısı da hermenötiğe dayanan Ricoeur'den etkilenen hermenötiktir (Sözen, 2014: 79). Söylem analizi, mevcut söylemleri yeniden üretme, değiştirme, dönüştürme veya mevcut söylemlerin özelliklerini açığa çıkarma özelliğine sahiptir. Çalışma içerisinde zaman zaman Teun A. Van Dijk'in söylem analizi ve Lawrence Bardin'in, içerik analizi yönteminden yararlanılacaktır. Dijk'in, başta haber söylemi olmak üzere değişik söylem yapılarına ilişkin analiz çalışmaları bulunan Hollandalı bir dilbilimcidir (Van Dijk, 2003a: 110). Dijk'in söylem anlayışında bir diğer önemli kavram: ideolojidir. Dijk, söylem ve ideoloji arasında iki yönlü bir ilişki olduğunu belirtir. Buna göre ideolojiler günlük yaşamdaki söylemlerimizi etkilerken, söylem de ideolojilerin yeniden üretiminde önemli bir rol oynar. Dijk'a göre iktidar, toplumsal gruplar arasındaki ilişkinin özelliği olarak ortaya çıkar ve esas olarak iletişim içindeki etkileşim içinde oluşur. Dijk; söylemin yapıları, iktidarın yapıları arasındaki ilişkileri analiz eder ve söylemsel iktidar biçimlerini (söylemsel formasyonları) açığa çıkarmayı amaçlar (Van Dijk'dan akt. Sancar, 2008: 140-142). Dijk ideolojik söylemin, "Bizim iyi şeylerimizi, onların ise kötü şeylerini vurgulamak" şeklinde tezahür eden bu genel yaklaşımını daha ince ideolojik analize imkân verecek şekilde yeniden formüle eder. Dijk tarafından "İdeolojik (dördül alan) kare" olarak adlandırılan ve ideolojik söylem analizine temel teşkil eden bu kavramsal alan şu dört ilkedен oluşmaktadır (Dijk, 2003b: 57): Bizim hakkımızda olumlu şeyleri vurgula, Onlar hakkında olumsuz şeyleri vurgula, Bizim hakkımızda olumsuz şeyleri vurgulama, Onlar hakkında olumlu şeyleri vurgulama. Çalışma içerisinde yararlanacağımız

diğer bir analiz yöntemi ise içerik analiz teknikleridir. İçerik analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin etkilenmesine yönelik “İkinci bir okuma” olarak ifade edilir (Gökçe, 2006:35). Bu anlamda içerik analizi, bir tür iletişim psikanalizini ve ileteni algılama sanatını andırmaktadır. Söz konusu okuma, okuyanı önyargılarında onaylayan, ilk duygularında rahatlatan, ideolojik, politik ve kültürel kanaatlerini pekiştiren bir okuma değil, ona gerçekten de yeni bir şeyler öğreten, onu yeni bir şeylerin önüne koyan bir okumadır (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 26). İçerik analizini çalışma içerisindeki metne uygularken, incelenen konuya bağlı olarak çeşitli teknikler kullanılır. Bu tekniklerden özellikle, çalışma içerisinde uygulayacağımız teknikleri kısaca ele almakta fayda vardır (Bilgin, 1995: 96).

- **Frekans Analizi:** içerik analizi, en basit şekliyle, birim ve öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığını ortaya koymaktadır. Bu tür analizde, sayılabilecek nitelikte birimler veya sözcükler alınır ve analiz göstergeleri frekans türünde ifade edilir. Frekans analizi, en basit şekliyle, birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığını ortaya koymaktadır. Örneğin, bir metinde anahtar sözcüklerin, bir insanın günlük uğraşları arasında ilgi odaklarının, bir kitle iletişim aracında ana-temaların belirlenmesinde, frekans analiz sonuçlarına bakılır (Bilgin, 1995: 96).
- **Değerlendirici Analiz:** Charles E. Osgood ve arkadaşları (1954) tarafından geliştirilen bu yöntem, tutum ve kavramı ele alır. Bu yöntemin kuramsal çerçevesi, temsili bir dil anlayışına dayanır. İnsanın kullandığı dilde yansıdığı ve mesajın analizi sayesinde verici hakkında enformasyonlar edinilebileceği varsayılır. Örneğin Erdoğan’ın, genel seçimler öncesi, yapmış olduğu miting konuşmalarındaki olumlu veya olumsuz retorik tekrarları karşı tarafa bakışındaki tutumunu yansıtmaktadır. Ayrıca Erdoğan’ın, konuşmalarındaki retoriksel tekrarların sayısı; karşı tarafa olan bakış açısının yoğunluğu ortaya koymaktadır.
- **Yıldız Falı:** Kitle iletişim alanında yapılmış çeşitli içerik analizi çalışmaları vardır. Lawrence Bardin (1977) tarafından “Yıldız Falı” konusunda yapılan içerik analizi, bunların ilginç örneklerinden biridir. Buna göre; metindeki tüm kelimelerin sayısının (O), farklı kelimelerin sayısına (V) oranı (O/V) ile kelime çeşitliliği tespiti yapılmaktadır (Bilgin, 1995: 109). Bunun üzerine terimlerin “Doluluk” durumu, anlam taşıyıcı olanları ile araç niteliğinde olanların dağılımı nitel olarak değerlendirilebilecektir. İsim, fiil ve sıfatlar

taşıyıcı, zarf, edat, nida ve bağlaç gibi diğer kelimeler ise araç kelimeler olarak tanımlanmaktadır. Metinlerde bu kelime grupları, toplam kelime sayısına oranı bakımından da incelenmektedir. Bu yolla hatibin metne taşıdığı kelime hazinesi, ortaya konulabilecektir. Bardin'in formülünü metne uygularken; sayı ve tarih ifadeleri sayım dışında tutulmuştur. Birleşik yazılmayan deyimler ve bileşik ifadeleri oluşturan kelimeler ayrı ayrı sayılmıştır. Aynı kökten üretilmiş olsa da, anlamı ya da cümle içindeki işlevi farklılaşan kelimeler ayrı olarak hesaplanmıştır. Sesteş kelimeler ise anlamsal ayırım gözetilmeden aynı terim olarak kabul edilmiştir.

Örnek Söylem Analiz İncelemesi

Çalışmanın bu kısmında Cumhurbaşkanları Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül'ün, TBMM yasama yılı açılış konuşmalarındaki doğal dil kullanımı, retorik ve gündem konularını ele alış biçimi incelenecektir. Daha sonra ortaya çıkan bulgular karşılaştırma yapılarak değerlendirilecektir.

Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül'ün Konuşmalarındaki Doğal Dilin Kullanımı

Yapılan bu çalışma içerisinde; Cumhurbaşkanlarının TBMM'de kullanmış oldukları doğal dil, Bardin'in "Yıldız falı" içerik analiz yöntemi kullanılarak belirlenecektir. Böylelikle sentaksa ve sözcüklere ilişkin analizde, anlam öğelerinin sınıflaması ve sayımı yerine, anlamın belirtenleri üstünde durulacaktır. Burada mesajın kodu (sözcük, dilbilgisi özellikleri, anlam birimleri) incelenecektir. Bir metnin kodunu incelemek için bir takım uzlaşım kurallarının konması ve karşılaştırma imkânlarının bulunması gereklidir.

Buna göre kurallara bağlı kalınarak, bu metinlerdeki: Mevcut sözcüklerin toplam sayısı (O), farklı sözcüklerin toplam sayısı (V), bu iki gurubun oranı (O/V: Mesajda kullanılan sözcüklerin zenginlik derecesi gösterir) belirlenecektir. sözcük birimlerinin sınıflandırılmasında: dolu sözcükler yani sıfat, isim, fiil gibi anlam taşıyıcı sözcükler ve araç sözcükler; zamir, bağlaç, zarf, öntakı gibi ayırımına gidilecek. Ayrıca kullanılan fiillerin zamanı ve kipleri değerlendirilecek. Nihayet sözcük birimleri, frekans düzeylerine göre gruplandırılarak nitel bir analiz yapılacaktır. Bunun üzerine terimlerin "Doluluk" durumu, anlam taşıyıcı olanları ile araç niteliğinde olanların dağılımı nitel olarak

değerlendirilecektir. İsim, fiil ve sıfatlar: taşıyıcı, zarf, edat, ünlem ve bağlaç gibi diğer kelimeler ise araç kelimeler olarak tanımlanmaktadır. Metinlerde bu kelime grupları, toplam kelime sayısına oranı bakımından da incelenmektedir. Bu analiz yöntemi ile Cumhurbaşkanlarının, meclis konuşma metinlerine taşıdığı kelime hazinesi, ortaya çıkarılacaktır. Cumhurbaşkanlarının, yapmış oldukları meclis konuşmaları, cümle kurgusu ve vurgusu açısından incelenecek; konuşmacının ortaya koymuş olduğu, politik dil incelenecektir. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarının genel toplamı, sayfa, sözcük karakter, paragraf, satır ve gövde sayıları rakamsal veri olarak Tablo 1.1'de aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

Tablo 1.1: Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarının Tek Parça İstatistikleri

A. Necdet Sezer	Sayfa	201
	Sözcük	49224
	Karakter (boşluksuz)	372908
	Karakter (boşluklu)	421658
	Paragraf	1613
	Satır	5471
	Terim sayısı	49588
	Terim çeşidi	3643
Abdullah Gül	Sayfa	74
	Sözcük	20099
	Karakter (boşluksuz)	143919
	Karakter (boşluklu)	163739
	Paragraf	732
	Satır	2127
	Terim sayısı	20185
	Terim çeşidi	2966
Toplam	Sayfa	275
	Sözcük	69323
	Karakter (boşluksuz)	516827
	Karakter (boşluklu)	585397
	Paragraf	2345
	Satır	7598
	Terim sayısı	69773
	Terim çeşidi	6609

İncelenen açılış konuşmalarında toplam 69773 terim sayısı vardır ve toplam terim çeşidi sayısı 6609'dur. Elde edilen bulgulara göre: Abdullah Gül (Terim sayısı 20185, Terim çeşidi 2966) daha kısa ve az konuşurken; A. Necdet Sezer (Terim sayısı 49588, Terim çeşidi 3643) daha uzun ve çok konuşmuştur. Cumhurbaşkanlarının yapmış oldukları

TBMM Yasama yılı açılış konuşmalarının dil zenginliği düzeyi, Tablo 1.2’de aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.2: Cumhurbaşkanlarının Dil Zenginliği Düzeyinin Ortalaması

TBMM	A. Necdet Sezer	Abdullah Gül	Toplam
Terim Sayısı (O)	49588	20185	69773
Terim Çeşidi (V)	3643	2966	6609
Kelime çeşidi O/V	%13,61	%6,80	%10,55

Ortaya çıkan bu sonuçlar ile dil zenginliği açısından sade bir dil kullanan Sezer’i (13,61) Gül (6,80) takip etmiş ve Sezer’e göre daha zengin bir dil kullanmıştır. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında terim sayısının yüksekliği ile daha çok tekrar yapıldığını; terim çeşidindeki azlık ile de basit ve sade bir konuşma ile dinleyici üzerinde yüksek bir etki yapmak hedeflendiği bilinmektedir. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında çok fazla bir tekrar düzeyi (10,55) kullanılmamıştır. Cumhurbaşkanlarının, dil zenginliğini yüksek tuttuğu konuşmalarında, Sezer’in konuşmalarının doğal dil zenginliği olarak yüksek bir oranda çeşitliliği (13,61) yoktur. Sezer, konuşmasını daha çok retoriksel açıdan zengin tutmuştur, politik dil açısından genel olarak dinleyicinin aklını fazla karıştırmadan konuşan Sezer, sade bir söylem ile direk mesaja odaklanarak sonuca gitmiştir. Gül ise konuşmasında daha az tekrar ve zengin bir politik dil ile yoğun içerikli bir söylem ile konuşmasını siyasi açıdan detaylandırmıştır. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında, kullanmış olduğu sözcük ve sözcük türleri Tablo 1.3’de aşağıda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 1.3: Cumhurbaşkanlarının Sözcük Zenginliğinin Genel Ortalaması

Liderlerin Kelime Hazinesi	Terim Türü	Terim Sayısı (O)	Terim Sayı Oranı %	Terim Çeşidi (V)	Terim Çeşidi Oranı %	O/V
A. Necdet Sezer	Amaç Sözcükler					
	İsimler	25089	%50,39	1645	%45,15	15,25
	Sıfatlar	6907	%13,92	315	%8,64	21,92
	Fiiller	11071	%22,32	1520	%41,72	7,28
	Araç sözcükler					
	Zamir	421	%08,48	24	%06,58	17,54
	Zarf	1298	%2,61	90	%2,47	14,42
	Edat	1217	%2,25	21	%05,76	57,95
	Bağlaç	3585	%7,22	28	%07,68	128,03
	Unlem	-	-	-	-	-
	Toplam	49588	%100	3643	%100	13,61
Abdullah Gül	Amaç Sözcükler					
	İsimler	10003	%	1693	%57,08	5,90
	Sıfatlar	3121	%	189	%06,37	16,51
	Fiiller	4093	%	931	%31,38	4,39
	Araç sözcükler					
	Zamir	293	%	27	%09,03	10,85
	Zarf	750	%	84	%02,83	8,92
	Edat	412	%	21	%07,08	19,61
	Bağlaç	1470	%	17	%05,73	86,47
	Unlem	43	%	4	%01,34	10,75
	Toplam	20185	%	2966	%1000	6,80
Genel Ortalama	Amaç Sözcükler					
	İsimler	35092	%50,29	3338	%50,50	10,51
	Sıfatlar	10028	%14,37	504	%7,62	2,03
	Fiiller	15164	%21,73	2451	%37,08	6,18
	Araç sözcükler					
	Zamir	714	%1,3	51	%07,71	14
	Zarf	2048	%2,93	174	%2,89	11,77
	Edat	1629	%2,33	42	%06,35	38,78
	Bağlaç	5055	%7,24	45	%06,80	112,33
	Unlem	43	%006,16	4	%006,05	10,75
	Toplam	69773	%	6609	%100	10,55

Cumhurbaşkanlarının mecliste yapmış oldukları açılış konuşmalarının sözcük zenginliği incelenerek, mesaj üretiminin temel repertuarını elde edilmiştir. İncelenen miting konuşmalarında toplam amaç sözcük sayısı 60284, araç sözcük sayısı ise 9489'dur. Yapılan bu konuşmaların siyasal söylem stratejisi, kamuoyunun kullanılan politik dili iyice anlaması ve dinleyici üzerinde kalıcı bir etki yapması olarak belirlenmiştir. En çok kullanılan amaç sözcükler, sözcük türleri sayısal ve yüzdesel oranları ile karşılaştırmalı bir şekilde Tablo 1.4'de aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 1.4: Cumhurbaşkanlarının En Sık kullandığı, Amaç Sözcükler

	Sıra	İsimler	Frekans	Sıfatlar	Frekans	Fiiller	Frekans
A. Necdet Sezer	1	Türkiye	514	Bir	932	Olmak	473
	2	Devlet	380	Bu	727	Gelmek	263
	3	Ülke	340	Sayın	223	Almak	261
	4	Birlik	304	Önemli	194	Gerekmek	160
	5	Temel	257	Büyük	190	Sürmek	111
	6	Toplum	224	Uluslararası	166	Durmak	109
	7	Avrupa	213	Tüm	159	Çıkmak	103
	8	Millet	209	Her	157	Etmek	100
	9	Anayasa	190	Ulusal	156	Yaşamak	84
	10	Sorun	189	Siyasal	151	Sağlamak	77
Abdullah Gül	1	Millet	314	Bir	588	Olmak	619
	2	Demokrasi	159	Bu	391	Etmek	281
	3	Ülke	186	Büyük	118	Almak	91
	4	Türkiye	157	Değerli	88	Gerekmek	89
	5	Devlet	134	Çok	87	Vermek	83
	6	Toplum	101	Sayın	83	Gelmek	74
	7	Sorun	97	Siyasi	83	İstemek	59
	8	Meclis	92	Tüm	81	Yapmak	56
	9	Konu	83	Her	64	Anlamak	54
	10	Başkan	78	Uluslararası	58	Görmek	47

Cumhurbaşkanlarının kullandığı amaç sözcükler (60284) incelendiğinde; birinci sırada isimler (35092), ikinci sırada fiiller (15164), üçüncü sırada ise sıfatlar (10028) olarak belirlenmiştir. Sezer’in en çok kullanmış olduğu isim “Türkiye” (514 defa) olurken, Gül ise en çok isim olarak “Millet” sözcüğünü kullanmıştır. Fiillerde ise “olmak” sözcüğünü Sezer daha fazla (473 defa) kullanırken, Gül ise “olmak” fiilini daha fazla (619 defa) kullanmıştır. Sıfatlarda ise Sezer “bir” (932 defa) sözcüğünü daha fazla kullanırken, Gül ise “bir” (588 defa) sözcüğünü daha az kullanmıştır. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında en çok kullandıkları araç sözcükler, sözcük türleri sayısal ve yüzdesel oranları ile karşılaştırmalı bir şekilde Tablo 1.5’de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 1.5: Cumhurbaşkanlarının En Sık Kullandığı, Araç Sözcükler

	Sıra	Edat	Frek	Bağlaç	Frek	Zarf	Frek	Zamir	Frek
A. Necdet Sezer	1	Mı	680	Ve	2403	Daha	179	Bu	114
	2	-nın	503	-de	677	Neden	125	Kendi	83
	3	İçin	421	İle	153	Bugün	63	Biri	70
	4	-den	322	Ki	109	Doğal	53	Kim	66
	5	-dan	195	Ya	82	Önce	50	Bunlar	34
	6	Gibi	135	Ancak	71	Özellikle	45	Birbir	20
	7	-ıncı	104	Hem	34	Üzere	45	Biz	24
	8	Göre	84	İse	29	Sonra	39	Siz	14
	9	Kadar	64	-daki	25	Ayrıca	37	Herkes	14
	10	karşın	23	Oysa	5	Kuşkusuz	36	Onlar	14
Abdullah Gül	1	İçin	156	Ve	1008	Daha	93	Kendi	59
	2	-nın	114	De	158	Önemli	74	Herkes	28
	3	Gibi	51	Da	142	Bugün	59	Bunlar	24
	4	Kadar	46	İle	60	Karşı	39	Biri	23
	5	İse	26	Hem	22	Ancak	37	Siz	21
	6	-den	21	Hatta	21	Üzere	30	Hepimiz	20
	7	-ıncı	19	Dahi	9	Başta	29	O	19
	8	-dan	15	Zira	8	Tam	26	Birbir	14
	9	İşte	5	Ama	7	Neden	25	Biz	12
	10	mı	2	Çünkü	6	Önce	23	Kimse	10

Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında, en çok kullanılan araç sözcükler incelendiğinde birinci sırada bağlaçlar (5055 defa), ikinci sırada zarflar (2048 defa), üçüncü sırada edatlar (1629 defa), dördüncü sırada zamirler (714 defa), beşinci sırada ise ünlemler (43 defa) yer almaktadır. Söylem ve içerik analizi alanında yapılan çalışmalarda, özellikle doğal dil incelemelerinde genel olarak ünlemler yer almamaktadır. Ama Türk siyasetinde liderlerin konuşmalarında ise vurgu ve tonlamada önemli bir araç olan ünlemleri bu çalışma içerisine dâhil etmeyi gerekli kılmıştır. Sezer'in konuşmaları içerisinde, araç sözcüklerden “ve” (2404 defa) bağlacı daha çok kullanılırken, Gül ise “ve” bağlacını (1008 defa) daha az kullanmıştır. Sezer “biz” kişi zamiri (24 defa) fazla kullanırken, Gül ise “biz” (12 defa) az kullanmıştır. Ayrıca “ben” zamirini Sezer (1 defa) az kullanırken, Gül ise (6 defa) fazla kullanmıştır. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında kullandıkları fiil Kipleri Tablo 1.6’da verilmiştir

Tablo 1.6: Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarında Kullandığı, Fiil Kipleri

	Fiil Kipleri	Frekans		Kullanım Alanı
		Terim Sayısı	Terim Oranı	Seçmen üzerinde
A. Necdet Sezer	Emir	142	%2,88	Oğüt
	Mastar	3832	%77,90	Sonuç
	Şimdiki zaman	68	%1,38	Durum
	Gelecek zaman	269	%5,46	Kesin Gelecek
	Şart kipi	9	%01,82	Olası Gelecek
	Geçmiş zaman	599	%12,17	Olup bitmiş şeyler
Toplam	Fiil kipi	4919	%100	
Abdullah Gül	Emir	184	%4,95	Oğüt
	Mastar	2723	%73,31	Sonuç
	Şimdiki zaman	72	%1,93	Durum
	Gelecek zaman	174	%4,68	Kesin Gelecek
	Şart kipi	16	%04,30	Olası Gelecek
	Geçmiş zaman	545	%14,67	Olup bitmiş şeyler
Toplam	Fiil kipi	3714	%100	
Genel Toplam	Emir	326	%3,77	Oğüt
	Mastar	6555	%75,92	Sonuç
	Şimdiki zaman	140	%1,62	Durum
	Gelecek zaman	443	%5,13	Kesin Gelecek
	Şart kipi	25	%02,89	Olası Gelecek
	Geçmiş zaman	1144	%13,25	Olup bitmiş şeyler
	Fiil kipi	8633	%100	

Asıl görevi geleceği öngörmek olan Bardin'in yıldız falında, gelecek zaman kullanımı yüksek beklenirken, konuşmalarda durum böyle görünmemektedir. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında birinci sırada (6555 defa) mastar kipi, ikinci sırada (1144 defa) geçmiş zaman, üçüncü sırada (443 defa) gelecek zaman, dördüncü sırada emir kipleri (326 defa), şimdiki zaman kullanım oranı (140 defa) beşinci sırada yer alırken ve altıncı sırada ise (25 defa) şart kipi yer almaktadır. Gelecek zaman kullanımı daha çok muktedir olma anlamında kamuoyuna verilen mesajların kararlılığı üzerinde etkili olmuştur. Özellikle Cumhurbaşkanlarının kullanmış olduğu fiillerin sırası ile “edeceğiz-olacağız-diyeyeğiz-yapacağız-alacağız” gibi gelecek zaman kullanılarak konuşma sonrasında siyasette birlik ve beraberlik içerisinde muktedir olmak hedeflenmiştir. Diğer yandan geçmiş zaman kullanımı ile şimdiki zamanın sebepleri ortaya çıkarılarak örneğin “Edilmiş-yapılmış-kalınmış-oluyor-yapılıyor-bakılıyor” ile bugünün karşılaştırmalı mukayesesi yapılarak kamuoyuna ve dinleyiciye sunulmuştur. Cumhurbaşkanlarının mastar ve emir kipi kullanımındaki

söylem stratejisi; Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu ve yapılması gerekenleri kamuoyuna anlaşılır bir şekilde anlatmak yatmaktadır.

Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül'ün Konuşmalarında Kullandıkları Retorik

Cumhurbaşkanlarının kullanmış oldukları retorikçi açığa çıkarmak için muhatap aldıkları kişi, parti ve kurumların belirlenerek; konuşmaların hangi duyguyla gerçekleştiği tespit edilmelidir. Aşağıda verilen Tablo 1.7'de, Cumhurbaşkanlarının doğrudan hitap ettiği kişi, kişi ve kurumları göstermektedir. Bu tablo oluşturulurken, Onların açıkça hitap ettikten sonra kullanmış olduğu kişi zamirleri ve yüklemelerde duygu tekrarı olarak sayılmıştır. Hitaplarda kullanılan olumlu tekrarlar (+) ile gösterilirken olumsuz tekrarlar ise (-) ile gösterilmiştir. Ortaya çıkan duygu değerleri ise liderlerin kullanılan söz dizimine bağlı olarak sempati/antipati olarak belirlenmiştir.

Tablo 1.7: Cumhurbaşkanlarının, Retoriklerindeki Kişi veya Kurumlar

Sıra	Muhatap	A. Necdet Sezer		Abdullah Gül	
		Duygu	Tekrar	Duygu	Tekrar
1	Türkiye	+	516	+	157
2	Devlet	+	380	+	134
3	Ulke	+	340	+	186
4	Birlik	+	304	+	139
5	Toplum	+	224	+	101
6	Sayın	+	223	+	83
7	Millet	+	209	+	270
8	Kardeş	+	7	+	12
9	Anayasa	+	190	+	64
10	Eğitim	+	178	+	28
11	Hukuk	+	176	+	44
12	Cumhuriyet	+	162	+	40
13	Ekonomi	+	133	+	119
14	Çağdaş	+	133	+	21
15	Demokrasi	+	240	+	159
16	İstikrar	-	124	-	41
17	Savaş	-	99	-	13
18	Barış	+	125	+	39
19	Terör	-	138	-	55
20	Değerli	+	50	+	88

Cumhurbaşkanlarının kullandığı olumlu nitelermelerin tamamını: Türkiye (673 defa), Devlet (514 defa) ve Millet (479 defa) üzerinde kurmuştur. Diğer yandan ise Cumhurbaşkanları Milli kimlik (Türk 182 defa) dışındaki bütün ayrıştırıcı ve olumsuz

nitelemelerden sakınmıştır. Cumhurbaşkanı'nın olumlu retoriklerinin tamamı meclise nasihat niteliğinde olup geleceğe dair ümit veren bir söylem ile kullanılmıştır. Böylelikle Cumhurbaşkanı retoriklerinde kullanmış olduğu olumsuz nitelemenin muhataplığı, Türkiye'nin ve Türk Milletinin karşısındaki terör örgütleri ve uzantıları üzerinden yapılarak; kamuoyunun gözünde terör (193 defa) örgütü üyeleri başta olmak üzere diğer küresel ve bölgesel aktörlerde bilinçli olarak yıpratılmıştır. Cumhurbaşkanı özellikle olumsuz nitelemelerinin adresini kişisel olarak hedef göstermekten sakınmış daha çok genel olarak terörü ve hainleri muhatap almıştır.

Sezer ve Gül'ün Meclis Konuşmalarında, Gündem Konularını Ele Alma Biçimi
Cumhurbaşkanı'nın TBMM'de yapmış oldukları konuşmalarda, gündem konularını ele alırken kullandıkları anahtar kelimeler belirlenmiştir. Bu anahtar kelimeler siyasetin genel gündemine göre belirlenirken, bunun yanı sıra diğer yandan ise Cumhurbaşkanı'nın kendi gündemini, kamuoyuna mal etmeye yönelik olarak da oluşturmuş olduğu retoriksel söylemlerdir. Bu belirlenen kavramlar yapılan konuşmaların genel başlıklarını belirlemektedir. Cumhurbaşkanı'nın kullandığı milli kavramlar Tablo 1.8'de aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.8: Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarındaki Milli Kavramlar

	Milli Kavramlar	A. Necdet Sezer	Abdullah Gül
1	Türkiye	516	157
2	Türk	136	46
3	Atatürk	73	10
4	Şehit	7	7
5	Vatan	-	4
6	Gazi	6	11
7	Bayrak	4	-
8	Devlet	380	134
9	İstiklal	-	1
10	Bağımsız	60	17
11	Tarih	38	66
12	Toprak	21	9
13	Asker	20	7
14	Başkent	-	3
15	Ülke	523	185
16	İstanbul	2	3
17	Anadolu	12	4
18	Çanakkale	-	-
19	Kıbrıs	22	16
20	Egemenlik	38	6

Cumhurbaşkanlarının yapmış olduğu meclis konuşmalarında, gündemi belirlerken Tablo 1.8'den de anlaşılacağı üzere Milli kavramlar üzerinde daha çok genel bir kamuoyu belirlenmeye özen gösterilmiştir. Cumhurbaşkanları konuşmalarında özellikle birlik ve beraberliğin altını çizerek, Ülke kavramını (680 defa) tarihsel gerçeği ile açıklama yoluna gitmiştir. Diğer yandan Cumhurbaşkanları konuşmalarında, Türkiye (673 defa) üzerinde ayrıca vurgu yaparak Cumhuriyetin kazanımları ve Türk (182 defa) Milleti önemli bir referans olarak kullanılmıştır. Cumhurbaşkanları kendi gündeminden sürekli olarak birliktelik vurgusunu, ülke ve kamuoyunun gündemine taşımayı hedeflemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumsal imajı, bugünü ve geleceği Cumhurbaşkanlarının gündeminde ilk sırada durmayı başarmıştır. Demokratik referans ile Milli bir kimlik oluşturmaya çalışan Cumhurbaşkanları, birleştirici ve bütünleştirici ana unsur olarak en çok "Milli irade" vurgusunu kullanmışlardır. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında gündem belirlemek için kullanmış olduğu siyasi kavramlar ise daha çok darbe ve teröre karşı olarak devam ettiği görülmektedir.

Tablo 1.9: Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarındaki: Siyasi Kavramlar

	Siyasal Kavramlar	A. Necdet Sezer	Abdullah Gül
1	Siyaset	76	133
2	Devlet	380	134
3	Demokrasi	251	159
4	Meclis	136	92
5	Cumhuriyet	162	40
6	Laiklik	85	6
7	Başbakan	1	-
8	Avrupa	220	76
9	ABD	50	10
10	Rusya	19	1
11	Ortadoğu	36	-
12	İktidar	19	9
13	Terör	139	55
14	Sorun	190	97
15	Ordu	3	10
16	Egemenlik	59	6
17	Rejim	40	7
18	Parti	43	34
19	Güvenlik	265	43
20	Darbe	-	-

Cumhurbaşkanlarının gündeminde, kişisel olarak en çok yer verdiği siyasi kavramlar: devlet (514 defa), demokrasi (410 defa) Avrupa (294 defa), sorun (287 defa) ve meclis (228 defa) olmuştur. Türkiye'nin ciddi ve kritik bir süreçten geçtiğini belirten Cumhurbaşkanları, iç ve dış siyaset içerisinde; birlik ve beraberliğin önemi vurgulanmıştır. Özellikle Cumhurbaşkanlarının gündemine taşıdığı diğer siyasi kavramlar ise cumhuriyet (202 defa), güvenlik (308 defa) ve laikliktir (87 defa). Türkiye'nin içerisinde bulunduğu sorunların ülke gündemine taşıyan Cumhurbaşkanları bu görüşlerini dış politika alanında da altını çizerek tekrar etmişlerdir. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında kullandığı başlıca hukuki kavramlar Tablo 1.10'da aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

Tablo 1.10: Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarındaki Hukuki Kavramlar

Sıra	Hukuksal Kavramlar	A. Necdet Sezer	Abdullah Gül
1	Hak	168	41
2	Özgürlük	98	15
3	Hukuk	209	44
4	Adalet	41	22
5	Hesap	6	8
6	Eşitlik	24	11
7	Anayasa	147	64
8	Dava	2	6
9	Mahkeme	31	3
10	Devrim	28	1
11	Güç	177	72
12	Masum	2	3
13	Mağdur	-	2
14	Yasama	73	26
15	Vicdan	7	4
16	Yasa	39	1
17	Yargı	119	34
18	Hâkim	8	3
19	Kanun	16	4
20	Mazlum	-	-

Cumhurbaşkanlarının yapmış olduğu konuşmalarda, hukuki kavramları kamuoyunun gündemine taşırken; daha çok hukuk (252 defa), Anayasa (211 defa), hak (209 defa), yargı (153 defa) ve özgürlük (113 defa) konusu üzerinde fikirlerini söylemişlerdir. 15 Temmuz FETÖ darbe girişimi sonrası, darbecilerin hesap (6 defa) vermesi gerekliliği, Cumhurbaşkanları özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Milletinin geleceği için gerekli Anayasal düzenlemelerin yapılmasını ve siyasi güce destek verilmesine önemine vurgu yapmışlardır. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında kullandığı diğer kavramlar Tablo 1.11'de aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

Tablo 1.11: Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarındaki Diğer Kavramlar

Sıra	Diğer Kavramlar	A. Necdet Sezer	Abdullah Gül
1	Kamuoyu	20	8
2	Eğitim	178	28
3	Onur	11	9
4	Şeref	1	5
5	Medya	14	4
6	Allah	1	6
7	İslam	17	7
8	Sanat	5	4
9	Okul	11	3
10	Tarih	66	56
11	Kahraman	5	4
12	Vatandaş	4	23
13	Genç	30	4
14	Çocuk	23	5
15	Anne	8	-
16	Kadın	3	12
17	Erkek	2	3
18	Mücadele	1	37
19	Kültür	60	43
20	Osmanlı	1	1

Cumhurbaşkanları meclis kürsüsünden annelere (8 defa), gençlere (34 defa), çocuklara (28 defa) kadınlara (15 defa) ve vatandaş (27 defa) üzerinden toplum bütün kesimlerine seslenmişlerdir. Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve toplumsal durumlara karşı; onurlu (20 defa), şerefli (6 defa), ortak tarih (122 defa), şuuru ile birlik ve beraberlik içerisinde kahraman Millet'in (9 defa) mücadelesine (38 defa) edeceğini ifade etmişlerdir. Cumhurbaşkanları konuşmalarında geleceğe yönelik önerilerini sıralarken eğitimin (206 defa), kültürün (103 defa) ve sanatın (9 defa) önemine vurgu yapmışlardır. Cumhurbaşkanları dini kavramlardan Allah'ı (7 defa) söylerken, İslam (20 defa) kelimesini de dile getirmişlerdir.

Sonuç

Cumhurbaşkanlarının TBMM'de yapmış oldukları açılış konuşmaları doğal dil, retorik ve gündem konularını ele alış biçimi olarak üç ana başlık altında çalışma içerisinde incelendi. Bu konuşmalardan elde edilen bulgular ile Cumhurbaşkanlarının hem politik dili hem de

Türk siyasi tarihinin yakın bir döneminin, siyaset söylemi yansıtılmaktadır. Cumhurbaşkanlarının, siyasal söyleminin sebeplerini, Türk siyasi tarihinin içerisinde; özellikle TBMM yasama yılı açılış dönemleri öncesi siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçların içinde bulabiliriz. Bu nedenle yapılan çalışmayla, Cumhurbaşkanlarının politik dilinin dünü, bugünü ve yarını ile beraber milli, siyasi, hukuki, ekonomik ve toplumsal olarak incelenmiştir. Doğal dil incelemesinde ortaya çıkan Tablo 1.2 ve 1.3'de genel olarak verilen bilgiler Cumhurbaşkanlarının politik dilinin kelime hazinesini ortaya koymaktadır. Konuşma metin içeriklerine bakıldığında 69773 terim sayısı ve 6609 terim çeşidinden oluşmaktadır. Buna göre Cumhurbaşkanlarının meclis konuşmalarındaki tekrar oranı ortalama olarak 10,55'dir. Meclis konuşma metinlerine bakıldığında ise konuşma metinlerindeki terim sayısının çeşitliliği, Cumhurbaşkanlarının kelime hazinesinin aslında ne kadar çok zengin olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre dil zenginliği açısından Sezer daha sade bir dil kullanırken (13,61), Gül (6,80) daha zengin bir dil kullanmıştır. Sezer, Gül'e oranla konuşmalarını daha çok retoriksel açıdan zengin tutmuş ve söylem açısından genel olarak kamuoyuna direk mesaj vererek sonuca gitmiştir. Politik dil kullanımı açısından Cumhurbaşkanları, amaç (69773) ve araç (6609) sözcükler arasında daha çok amaç sözcükleri kullanmayı tercih etmiştir. Böylelikle ortaya konulan söylemin, doluluk oranı yüksek bir şekilde, kamuoyu huzurunda sürekli tekrar edilerek verilmiştir. Konuşmasında daha az tekrar yapan ve söylem doluluk oranı daha yüksek Cumhurbaşkanı Gül (20185 amaç ve 2966 araç sözcük) olmuştur. Yapılan bu konuşmaların siyasal söylem stratejisi, kamuoyunun kullanılan politik dili iyice anlaması ve dinleyici üzerinde kalıcı bir etki yapması olarak belirlenmiştir. Sezer konuşmalarında kullanmış olduğu "biz" zamirini (24 defa) daha fazla kullanırken, Gül ise (22 defa) daha az kullanmıştır. Ayrıca "ben" zamirini Gül defa fazla (6 defa) kullanırken, Sezer (1 defa) daha az kullanmıştır. Cumhurbaşkanların "biz" zamirini bazı cümlelerde kendilerini, bazı cümlelerde meclisi ve bazı cümlelerde ise Türkiye'yi ve Türk Milletini göstermek için kullanılmıştır. Örnek olarak:

"Her şeyden önce, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünün, Atatürk ilke ve devrimlerinin korunup kollanmasında hepimize sorumluluk düşmektedir. Cumhuriyetimizin değiştirilemez nitelikteki temel

özellikleri, başta laiklik ilkesi olmak üzere bizlere yol göstermeye devam etmekte olup, buna yönelebilecek hareketlere karşı kararlılıkla savaşım vermemiz gerektiğini vurgulamakta yarar görüyorum” (Ahmet Necdet Sezer)

“Ülkemize, milletimize, devletimize tarihî tecrübemizin ışığında, bizden bir gözle bakarsak var olan farklılıklarımızın birer zenginlik; yabancılaşmış bir göz ile bakarsak tehdit olduğunu düşünürüz. Yüzlerce yıllık bir tarihin ve devlet geleneğinin varisi olan bizler, farklılıklarımızın birlikte yaşadığımız uzun asırlar içerisinde birbirimize sağladığımız katkılar ve millî birliğimizi pekiştiren unsurlar olduğunu düşünmeliyiz” (Abdullah Gül)

Cumhurbaşkanları konuşmalarında kimlere hangi duygu yüküyle hitap ettiği incelendiğinde Tablo 1.7’de olduğu gibi, Türkiye (773 defa) ve Millet (479 defa) ve Devlet (514 defa) sözcük türlerini daha fazla Sezer kullanmıştır. Bu sonuçlar daha çok Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında muhatap olarak, direk devleti ve milleti hedef aldığı bir göstergesidir. Cumhurbaşkanlarının konuşmalarında birinci sırada (6555 defa) mastar kipi, ikinci sırada (1144 defa) geçmiş zaman, üçüncü sırada (443 defa) gelecek zaman, emir kipler dördüncü sırada (326 defa) şimdiki zaman (140 defa) beşinci sırada yer alırken ve altıncı sırada ise (25 defa) şart kipi yer almaktadır. Gelecek zaman kullanımı daha çok muktedir olma anlamında kamuoyuna verilen vaatlerin kararlılığı üzerinde etkili olmuştur. Özellikle Sezer’in kullanmış olduğu fiillerin sırası ile “edeceğiz-olacağız-diyeyeğiz-yapacağız-alacağız” gibi gelecek zaman kullanılarak konuşma sonrasında siyasette birlik ve beraberlik içerisinde muktedir olmak hedeflenmiştir (Tablo 1.6). Diğer yandan geçmiş zaman kullanımı ile şimdiki zamanın sebepleri ortaya çıkartılarak, şimdiki zaman ile mukayese edilmiştir. Örneğin “Edilmiş-yapılmış-kalınmış-oluyor-yapılıyor-söylüyor” Cumhurbaşkanları tarafından kamuoyuna ve dinleyiciye sunulmuştur. Şimdiki zaman kullanımını Sezer’e göre Gül daha fazla kullanmıştır. Gül’ün şimdiki zaman kullanımındaki söylem stratejisi; Türkiye’nin içinde bulunduğu ciddi durumu, yapılan düzenlemeleri ve gelinen noktayı kamuoyuna anlaşılır bir şekilde anlatmaktır. Cumhurbaşkanlarının yapmış oldukları miting konuşmalarında geleceğe ilişkin en çok kullandığı fiil kipleri hem seçmeni

hem de kendini bağlayan emir kipleridir ve bu kipleri Gül (184 defa), Sezer'e göre daha fazla kullanmıştır. Kullanılan emir kiplerinin gelecek zaman ile politik dile yansması şu şekilde olmuştur “olun-oluyoruz-olacağız, bakın, bakacağım-bakacaksınız”. Kullanılan Şart kipi ise daha çok Gül (16 defa) tarafından kullanılmış ve şimdiki zamanda ortaya çıkmıştır. Örnek “yapıyorsam-yapıyorsak-yapıyorsanız, yaşıyorsam-yaşıyorsak-yaşıyorsanız”. Kullanılan mastar ekleri ise genelde geçmiş zamanda olup birlik ve beraberliğin önemini ortaya koymak için Sezer (3832 defa) tarafından daha fazla kullanılmıştır. Bunlar “vermek-etmek-kalmak-gelmek-gitmek-almak-bakmak” gibi sözcüklerdir. Genel olarak Cumhurbaşkanlarının kullanmış olduğu politik dil, kamuoyu üzerinde kararlılık, devamlılık ve muktedir olmayı belirten bir söylemsel dildir. Cumhurbaşkanlarının yapmış olduğu miting konuşmalarında, gündemi belirlerken Tablo 1.8'den de anlaşılacağı üzere Milli kavramlar üzerinde daha çok genel bir kamuoyu belirlenmeye özen gösterilmiştir. Konuşmalarında Cumhurbaşkanları özellikle birlik ve beraberliğin altını çizerek, Millet kavramını tarihsel gerçeği ile açıklama yoluna gitmiştir. Diğer yandan konuşmalarında, Türkiye üzerinde ayrıca vurgu yaparak Cumhuriyetin kazanımları ve Türk Milleti önemli bir referans olarak kullanılmıştır. Cumhurbaşkanları siyaset içerisinde çözülmeye ve teröre karşı birlik ve beraberliğin önemi vurgulanmıştır. Özellikle terör dışında Liderlerin gündemine taşıdığı diğer siyasi kavramlar ise Demokrasi (410 defa), Cumhuriyet (202 defa) ve Avrupa birliği sürecidir (296 defa). Türkiye'nin içerisinde bulunduğu sorunların ülke gündemine taşıyan Cumhurbaşkanları, bu görüşlerini dış politika alanında da altını çizerek tekrar etmişlerdir (Tablo 1.9). Cumhurbaşkanları hukuki kavramları kamuoyunun gündemine taşıırken daha çok yolsuzluk, adalet ve özgürlükler konusu üzerinde fikirlerini ifade etmişlerdir. AB uyum sürecinin devam etmesinin gerekliliği, Cumhurbaşkanları tarafından özellikle vurgulanmıştır (Tablo 1.10). Cumhurbaşkanları konuşmalarında, toplumun bütün kesimlerine seslenmişlerdir. Özellikle annelere, gençlere, emeklilere, çiftçilere ve toplumun diğer kesimlerine seslenerek Türkiye'nin sorunlarını kendi gündeminde tutmuş ve birlik ve beraberliğin önemine vurgu yapmışlardır. Sonuç olarak Cumhurbaşkanlarının TBMM açılış konuşmalarında, söylemsel inanılabilirlik ve güvenilirlik açısından kamuoyuna karşı en büyük teminat olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni gösterirken; birlik ve beraberliği özellikle vurgulamışlardır. Bu durum

Cumhurbaşkanlarının politik dil açısından, diğer siyasi konuşmalarından belirgin bir şekilde ayırmaktadır. Bunun için de Cumhurbaşkanları kendi karizmasını, siyasi birikimlerini ve kazanımlarını kamuoyu karşısında referans olarak gösterirken; siyasi olarak ayırıştırıcı olmayan bir politik dili tercih etmişlerdir. Meclis konuşmalarının karşısında kamuoyu, Cumhurbaşkanlarının sadece ne dediğine değil nasıl dediğine de önem vermiş ve Cumhurbaşkanları ile arasında söylemsel bir bağ kurmuştur. Bu değerlendirmeler geçerli olmakla birlikte, söylem analizinde sadece konuşma metinlerine bağlı kalarak genel bir değerlendirme yapmak ve Cumhurbaşkanlarının gerçek niyetini ortaya koymak yersiz bir çabadır. Çünkü konuşmalarda kullanılan bu politik dil Cumhurbaşkanlarının, TBMM Yasama Yılı açılışı öncesi; Türkiye'nin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu Meclise, Hükümete ve kamuoyuna yansıtmak, ülke gündeminde tutmak için kullandığı bir söylemdir.

Kaynakça

- Atar, Yavuz (2003) Türk Anayasal Sisteminde Cumhurbaşkanı'nın Seçimi, Görev Süresi, Yetkileri ve Parlamenter Sistem Gereklere Doğrultusunda Değişiklik Önerileri. *TBMM Anayasa Hukuku I. Uluslararası Sempozyumu*, 22-24 Nisan 2003, TBMM Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 1.
- Bilgin, Nuri (1996) *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demir, Zerrin (2008) Bir Dini Söylem Analizi (Psikolojik Bir Yaklaşım). *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Doltaş, Dilek (2003) Söylem ve Yazın. Ahmet Kocaman (Der.), içinde *Söylem Üzerine*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, ss. 48–55.
- Ekşi, Halil ve Hilal Çelik (2008) Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27, 99-117.
- Foucault, Michel (1987) *Söylemin Düzeni*. Turhan Ilgaz (Çev.), İstanbul: Hil Yayınları.
- Foucault, Michel (2004) *Felsefe Sahnesi, Seçme Yazılar*. Işık Ergüden (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökçe, Orhan (2006) *İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Önder, Salih (2007) *Türk Parlamenter Sisteminde Cumhurbaşkanı'nın Rolü*. Ankara: Turhan Yayınevi.
- Sancar, Serpil (2008) *İdeolojinin Serüveni*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sözen, Edibe (2014) *Söylem. Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul, Paradigma Yayınları.
- Süar, Arda (2011) Süleyman Demirel ve Recep Tayyip Erdoğan'ın Seçim Öncesi Büyük Kongre Konuşmalarının Karşılaştırmalı Söylem Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli.
- Tavşancıl Ezel ve Aslan Esra (2001) *İçerik Analizi Uygulama ve Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Uğur, Gökhan (2009) Anarşist Dergilerde Değişen Söylem: Erken 20. Yüzyıl ve 21. Yüzyıl Anarşist Dergileri Arasında Karşılaştırmalı Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul.
- Van Dijk, Teun. A (1991) *Racism and the Press*. London: Routledge.
- Van Dijk, T. A (2003a) Critical Discourse Analysis. D.Schiffrin., D. Tannen, & E., H. Hamilton (Ed.), In, *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blakwell Publishing.
- Van Dijk, Teun A. (2003b) Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. (Çev.) Nurcan-ATEŞ), Barış Çoban (Der.), içinde, *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınevi.
- Yılmaz Hasan (2011) *Tarihe Düşülen Notlar – 1 Yasama Yılı Açılışlarında Cumhurbaşkanlarının Konuşmaları – 2* (1 Eylül 1990 1 Ekim 2011), Ankara: TBMM Basımevi.
- Yolcu, Tuğba (2013) Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Türk Demokratikleşme Sürecine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*, Doktora Tezi, Malatya.